

Projekt

Uchwała Nr

Rady Miasta Szczecin

z dnia 2014 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Miasto
Szczecin na lata 2014-2018**

Na podstawie art. 87 ust 3, Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568, ze zm. z 2004 r. nr 96, poz. 959 i nr 238, poz. 2390, z 2006 r. nr 50, poz. 362 i nr 126, poz. 875, z 2007 r. nr 192, poz. 1394, z 2009 r. nr 31, poz. 206. i nr 97, poz. 804, z 2010 r. nr 75, poz. 474 i nr 130, poz. 871), po uzyskaniu pozytywnej opinii Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków; **Rada Miasta Szczecin uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się do realizacji Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Miasto Szczecin na lata 2014-2018, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Załącznik do Uchwały Nr.....Rady Miasta Szczecin z dnia.....2014 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

GMINY MIASTO SZCZECIN

na lata 2014 - 2018

SZCZECIN 2013

SPORZĄDZAJĄCY

Prezydent Miasta Szczecin
mgr Piotr Krzystek

Konsultacje i korekta: Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków:
Miejski Konserwator Zabytków mgr Małgorzata Gwiazdowska
Główny Specjalista mgr Elwira Wolender

Urząd Miasta Szczecin
Pl. Armii Krajowej 1
70-456 Szczecin

Autor opracowania:
mgr Dorota Leśniewska

Dokument został opracowany we współpracy z Biurem Miejskiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie w odniesieniu do *Gminnego program opieki nad zabytkami Gminy Miasto Szczecin na lata 2008-2012* (opr. Małgorzata Jankowska, Elwira Wolender), stanowiąc jego aktualizację.

Dziękujemy za pomoc i wniesione uwagi na etapie korekty *Programu*: panu mgr Maciejowi Słomińskiemu z Narodowego Instytutu Dziedzictwa O/ Szczecin oraz pani mgr Ewie Kurjacie Głównemu Specjaliście z Biura Strategii Urzędu Miasta Szczecin oraz Koleżankom i Kolegom z Biura Planowania Przestrzennego Miasta.

Spis treści:

I. Wstęp.....	3
II. Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami.....	4
III. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	4
1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej	
2. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.	
3. Ustawa o samorządzie gminnym	
4. Inne ustawy:	
a) uregulowania dot. ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	
b) uregulowania dot. zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach	
c) uregulowania dot. ochrony materiałów archiwalnych	
IV. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	9
1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	9
2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.....	11
V. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	17
1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.....	17
a) dokumenty o charakterze strategicznym	
b) opracowania wyznaczające kierunki polityki przestrzennej gminy	
c) inne dokumenty	
2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta Szczecina.....	23
a) obiekty zabytkowe i analiza stanu dziedzictwa	
b) krajobraz kulturowy	
c) szlaki	
3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	32
a) rejestr zabytków	
b) zabytki w gminnej ewidencji zabytków (GEZ)	
c) pomniki historii	
d) parki kulturowe	
e) miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	

f) zabytki w zbiorach muzealnych	
g) zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta	
h) obiekty proponowane do objęcia ochroną	
i) dziedzictwo niematerialne	
VI. Ocena stanu dziedzictwa. SWOT- analiza szans i zagrożeń.....	43
VII. Założenia programowe.....	46
a) priorytety Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	
b) kierunki działań i zadania programu opieki	
VIII. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.....	53
IX. Realizacja programu opieki nad zabytkami w latach 2008-2012.....	55
X. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.....	58
XI. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.....	61
Aneks	66
1. Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Miasto Szczecin opracowanego dla Gminy Miasto Szczecin na lata 2008-2012. obejmujące lata 2008-2010.	
2. Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Miasto Szczecin opracowanego dla Gminy Miasto Szczecin na lata 2008-2012. obejmujące lata 2011-2012.	
3. Opinia Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dotycząca GPOnZ z dnia 26 października 2013.r	

I. Wstęp

Gminne programy opieki nad zabytkami są dokumentami określającymi politykę jednostek samorządu terytorialnego dotyczącą ochrony dziedzictwa kulturowego znajdującego się w granicach administracyjnych podlegających im obszarów. Opracowane są na kolejne cztery lata i wymagają cyklicznej aktualizacji.

Pierwszy *Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasto Szczecin na lata 2008-2012*¹ został opracowany pięć lat temu i przyjęty przez Radę Miasta Szczecina Uchwałą XXII/581/08 w dniu 19 maja 2008 r. (Dz. U. Woj. Zachodniopomorskiego nr 60, dn.04.07.2008 r.). Niniejszy *Program opieki nad zabytkami Gminy Miasto Szczecin na lata 2014-2018* jest aktualizacją programu powstałego w 2008 r., uwzględniającą nowe uwarunkowania prawne, zmiany dotyczące zasobu dziedzictwa kulturowego i modyfikacje przyjętych wcześniej kierunków działania, zadań oraz priorytetów opieki nad zabytkami. Głównym celem programu jest dążenie do poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego na terenie miasta, w szczególności w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych oraz krajobrazu kulturowego, poprzez stosowne działania organizacyjne, finansowe i edukacyjne.

Obecny program jest dokumentem planistycznym uzupełniającym pozostałe akta prawa miejscowego i służącym podejmowaniu planowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego przez urząd gminy. Myślą przewodnią opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miasto Szczecin jest uznanie potrzeby zachowania zasobów znajdującego się tutaj dziedzictwa kulturowego oraz traktowanie tego dziedzictwa jako zasadniczego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości mieszkańców i promocji turystycznej stolicy Pomorza Zachodniego.

Wskazane w dokumencie działania są zgodne z wojewódzkimi i miejskimi dokumentami planistycznymi i strategicznymi, a nakreślone zadania oraz zaproponowane rozwiązania odpowiadają ustawowym regulacjom z dziedziny ochrony zabytków w Polsce. Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miasto Szczecin jest programem fakultatywnym oraz powiązany z Programami Strategicznymi I- IV Strategii Rozwoju Szczecina 2025.

¹ *Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Miasto Szczecin na lata 2008-2012*, opr.: Małgorzata Jankowska (ob. Gwiazdowska), Elwira Wolender. Szczecin 2008.

II. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną opracowania *Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Miasto Szczecin* jest art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm., który zakłada sporządzanie przez prezydenta miasta (na okres 4 lat) gminnego programu opieki nad zabytkami. Zgodnie z przepisem art. 87 ust. 3 ustawy, gminny program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z realizacji programu prezydent miasta sporządza, co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy. Program jest ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym (art. 87 ust. 4, 5).

Zgodnie z art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy do celów opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami należy:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

III. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

W polskim ustawodawstwie zagadnienia związane z zabytkami regulują następujące akty prawne:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, jest ustawą zasadniczą o najwyższej mocy prawnej w systemie legislacyjnym Polski, w której zabytki zostały objęte

ochroną zadeklarowaną, jako obowiązek państwa i każdego obywatela, zgodnie z art. 5, 6 (ust.1) i 86 stanowiącymi, iż,:

- „(...) Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”, art. 5
- „(...) Rzeczpospolita stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”, art. 6 (ust.1)
- „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie(...)” ,,
art. 86

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. O ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) wraz z aktami wykonawczymi ², jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony opieki nad zabytkami w Polsce. Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

² 1) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 165, poz. 987).

2) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2005 r. Nr 112, poz. 940).

3) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 5 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153).

4) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304 z późn. zm.).

5) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510).

6) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r. Nr 113 poz. 661)

7) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259).

8) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).

9) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 30 czerwca 2010 r. w sprawie szczegółowych warunków uzyskiwania dofinansowania realizacji zadań z zakresu kultury, trybu składania wniosków oraz przekazywania środków z Funduszu Promocji Kultury (Dz. U. z 2010 r. Nr 118 poz. 797)

Ustawa nakłada na organy administracji rządowej i samorządowej obowiązek zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury.

Szczególnie istotne dla opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami są zapisy prawne zawarte w art. 3,4,5,6,7, 16,18,19,20,21,22, 71, 81,89.

3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. O samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.), gdzie zostały określone zadania własne gminy: „*zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

4. Inne ustawy

a) uregulowania dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 647).

Ustawa określa: zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa mówi, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623 z późn. zm.).

Ustawa, normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów

odrębnych, a w szczególności, m.in. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na mocy gminnej ewidencji zabytków.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 1232), której zapisy stanowią m.in. o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.
- **Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udział społeczeństwa w ochronie środowiska oraz oceny oddziaływania na środowisko** (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 1235), która stanowi rozszerzenie ustawy Prawo ochrony środowiska.

W przepisach ustawy określono strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko i wskazano dokumenty wymagające takiej oceny. Są to m. in. projekty przestrzennego zagospodarowania kraju, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, plany zagospodarowania przestrzennego oraz strategie rozwoju regionalnego, turystyki i wykorzystania terenu. Dokumenty te w zasadniczy sposób odnoszą się do zabytków. W dziale dotyczącym oceny oddziaływania na środowisko oraz na obszar Natura 2000 wskazano przedsięwzięcia wymagające takiej oceny oraz omówiono zakres i tryb przygotowanie dokumentów: Raport oddziaływania na środowisko, decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, ponowne przeprowadzenie oceny oddziaływania na środowisko oraz oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000.

- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (Dz. U. z 2013 r., poz. 627).

Przepisy ustawy określają m. in. kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną oraz system ochrony przyrody w Polsce (poprzez obszary chronione takie jak: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, użytki ekologiczne, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe).

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r., Nr 102, poz. 651 z późn. zm.).

W rozumieniu ustawy celem publicznym jest m. in.: opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad

zabytkami. Ustawa określa m.in. postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.

- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (tekst jednolity Dz. U. z 2012, poz. 406).

Przepisy ustawy sprecyzowały iż, działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury. Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego. Ustawa wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki – ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym. Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, FilMOTEKA Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej – prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy m.in. sprawowanie opieki nad zabytkami.

- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.).

W ramach ustawy gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m.in. stowarzyszenia).

b) uregulowania dot. zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach

- **Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r., poz. 987 z późn. zm.).

W ustawie określono podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy *„Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o*

wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami”.

- **Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (Dz. U. z 2012 r. poz. 642 z późn. zm.)

W ustawie określono, że biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

c) uregulowania dot. ochrony materiałów archiwalnych

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 123, poz. 698 z późn. zm.), w której uregulowano zasady ochrony materiałów archiwalnych.

IV. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

1. *Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*³

a) Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013

W ramach opracowywania strategicznych dokumentów programowych rozwoju społeczno-gospodarczego państwa przyjęta została przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013** (w 2005 r. Ministerstwo Kultury przygotowało **Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020**), będąca rządowym dokumentem tworzącym ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską.

Strategia została stworzona centralnie dla obszaru całej Polski, ale określa spójne działania horyzontalne, realizowane w regionach. Celem strategicznym jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce, a celami cząstkowymi są m.in. zachowanie dziedzictwa kulturowego, aktywna ochrona zabytków i wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.

³ Kluczowy dokument strategiczny w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla Polski *Krajowy Program Opieki nad Zabytkami* jest nadal w fazie opracowywania.

W *Uzupełnieniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020* wprowadzono programy operacyjne jako system realizacyjny Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, powiązane z finansowaniem działalności kulturalnej ze środków znajdujących się w dyspozycji Ministra Kultury. Dla działań związanych z opieką nad zabytkami powołano program operacyjny „Dziedzictwo Kulturowe” z priorytetami :

1. rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych,
2. rozwój instytucji muzealnych,
3. ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju,
4. ochrona zabytków archeologicznych,
5. tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego
- 6.ochrona zabytkowych cmentarzy

b) Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”

Dokumentem strategicznym służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest *Narodowy Program Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego"*, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 6 września 2005 r.

Dokument ten wytycza strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie;
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

W ramach realizacji celów strategicznych wyróżniono dwa priorytety i sformułowano konieczne działania:

Priorytet I - Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe

Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne– jego celem

jest poprawa stanu zachowania zabytków, ich kompleksowa rewaloryzacja i adaptacja do nowych funkcji. Przyjęto założenie, że realizowane będą projekty o znaczącym wpływie ekonomicznym na rozwój regionalny, w tym szczególnie przyczyniające się do wzrostu dochodów i zwiększenia ilości miejsc pracy.

Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości przez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych – jego celem jest programowanie i wdrażanie kompleksowych programów dotyczących markowych produktów turystyki kulturowej w Polsce w latach 2004-2020.

Priorytet II - Edukacja i administracja na rzecz dziedzictwa kulturowego

Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego ma na celu podniesienie wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego oraz podniesienie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków.

2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.

a) Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020

dokument przyjęty przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr XXVI/303/05 z dnia 19 grudnia 2005 r., aktualizowaną dnia 22 czerwca 2010 r.

Strategia określa kierunki działań społeczności regionu oraz mechanizmy monitorowania jego rozwoju. Zgodnie z zapisami dokumentu rozwój kultury stanowić ma fundament tożsamości regionalnej.

Realizacji założeń Strategii mają służyć programy strategiczne. Wśród najważniejszych programów strategicznych, uwzględniających zagadnienia z zakresu promocji i opieki nad dziedzictwem kulturowym są programy strategiczne:

- „Marketing terytorialny”, cel strategiczny 1: Zbudowanie marki regionu, priorytety: 1.2 Budowa i wzmacnianie tożsamości regionalnej i świadomości marki wśród mieszkańców oraz 1.3 Budowanie i wzmacnianie marki regionu w obszarze turystyki.

W związku z tym przewidziano rewitalizację Europejskiego Szlaku Kulturowego na Obszarze Południowego Bałtyku Pomorska Droga Św. Jakuba a także edukację zorientowaną na pogłębianie wiedzy o historii regionu.

- „Społeczeństwo” cel strategiczny 1: Rozwój kapitału społecznego, priorytet 1.3 Wsparcie rozwoju przestrzeni publicznej.

W ramach tego przewidziano działania:

1.3.1 Utworzenie Regionalnego Forum Przestrzeni Publicznej,

1.3.2 Wspieranie lokalnych programów rewitalizacji przestrzeni publicznej.

- „Przemysły kreatywne i Przemysły Czasu Wolnego” cel strategiczny 1 Rozwój przemysłów czasu wolnego w oparciu o zasoby regionu, priorytet 1.1.

Wzmocnienie tożsamości regionalnej i zapewnienie ciągłości rozwoju kultury na Pomorzu Zachodnim, priorytet 1.2. Rewitalizacja i ochrona dziedzictwa Gryfitów na Pomorzu Zachodnim.

W ramach tego przewidziano działania:

1.1.3. Kraina w kratkę - tworzenie i rozwój szlaków turystyki kulturowej w oparciu o elementy dziedzictwa kulturowego,

1.2.1. Znaki dawnej przeszłości. Rewitalizacja historycznych miast o średniowiecznym układzie urbanistycznym i systemie średniowiecznych obwarowań miejskich.

- „Współpraca terytorialna” Cel strategiczny 1 Budowa pozycji województwa wśród regionów Unii Europejskiej, priorytet 1.2 Rozwój polsko - niemieckiej współpracy trans granicznej; Cel strategiczny 4 Wzmocnienie wewnętrznego potencjału rozwojowego miast, priorytet 4.1 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych, priorytet 4.3 Poprawa jakości przestrzeni publicznych.

W ramach tego przewidziano działania:

1.2.5 Wzmocnienie metropolitalnego oddziaływania Szczecina na obszar pogranicza poprzez wsparcie transgranicznej współpracy w zakresie kultury, sportu, edukacji, badań, rozwoju gospodarczego, innowacji, zatrudnienia i społeczeństwa obywatelskiego,

4.1.1 Opracowanie LPR,

4.1.2 Realizacja zintegrowanych projektów rewitalizacyjnych,

4.3.1 Waloryzacja i wspieranie dostępności, funkcjonalności, komfortu i wartości społecznej przestrzeni publicznych.

b) Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-2013

Dokument strategiczny przyjęty przez Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego dnia 11 października 2007 r., z ostatnimi zmianami przyjętymi uchwałą nr 992/13 z dnia 18 czerwca 2013 r.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-2013 jest narzędziem realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 oraz jednym z 16 programów lokalnych służących realizacji Narodowej Strategii Spójności⁴. Umożliwia on dofinansowywanie z funduszy strukturalnych regionu projektów zgodnych z ustalonymi w aktualnym programie priorytetami, obszarami wykorzystania i systemami wdrażania środków unijnych. Dla Gminy Miasto Szczecin i zachowania wartości kulturowych historycznej przestrzeni miejskiej kluczową kwestią jest wspieranie rozwoju funkcji metropolitalnych Gminy Miasto Szczecin (oś priorytetowa nr 6). Działania związane z tym priorytetem mają zmierzać do poprawy spójności przestrzennej Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, poprzez przedsięwzięcia rewitalizacyjne, wynikające z lokalnych programów rewitalizacji, obejmujące kompleksową rewitalizację zdegradowanych obszarów (m.in. przemysłowych i po wojskowych).

We wrześniu 2013 r. został przygotowany projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020, który ma wejść w życie w 2014 r. Zgodnie z w/w projektem wyznaczono 12 osi priorytetowych, do których przypisano cele tematyczne oraz priorytety inwestycyjne.

W ramach 5 osi priorytetowej: Rozwój naturalnego środowiska człowieka, cel tematyczny 6: Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów, priorytet inwestycyjny 6.3.: ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, wyznaczono cel szczegółowy 5 - Wsparcie dziedzictwa kulturowego dla przyciągnięcia turystów do regionu.

W związku z tym planowane są działania z zakresu prac konserwatorskich, restauratorskich oraz promocyjnych, które mają na celu zwiększenie atrakcyjności województwa poprzez udostępnienie obiektów zabytkowych dla mieszkańców województwa oraz turystów.

Ponadto projekt RPO WZ na lata 2014-2020 w ramach osi priorytetowej 2: Rozwój społeczeństwa informacyjnego, cel tematyczny 2: Zwiększanie dostępności, stopnia

⁴nazwa urzędowa dokumentu brzmi: **Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 - dokument** prezentuje strategię rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, w tym cele polityki spójności w Polsce oraz określa system wdrażania funduszy unijnych w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007-2013. Dokument został zaakceptowany przez Komisję Europejską w dniu 9 maja 2007 r.

wykorzystania i jakości technologii informacyjno komunikacyjnych, priorytet inwestycyjny 2.3. - wzmocnienie zastosowania rozwiązań cyfrowych w ramach e-gov, e-edukacji, włączenia cyfrowego, e-kultury i e-zdrowia, zakłada szerokie udostępnienie zasobów publicznych m.in. w ramach informacji publicznej. W związku z tym planowane jest wsparcie digitalizacji zasobów kulturowych, naukowych i edukacyjnych będących w posiadaniu instytucji szczebla lokalnego, co zapewni dostęp w postaci cyfrowej m.in. do informacji o dziedzictwie kulturowym miasta.

c) *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego*

Dokument przyjęty przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą XLV/530/2010 z dnia 29 października 2010 r.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego jest opracowaniem o charakterze regionalnym, stanowi integralny element szeroko pojętego planowania strategicznego w zakresie przestrzennej koordynacji działań. Dzięki zintegrowanemu systemowi planowania zapewniona jest odpowiednia korelacja planu z koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju oraz ze strategią rozwoju województwa. Plan określa uwarunkowania i kierunki rozwoju województwa w zakresie:

- organizacji struktury przestrzennej, w tym podstawowych elementów sieci osadniczej, infrastruktury społecznej i technicznej,
- ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- lokalizacji inwestycji publicznych rządowych i samorządu województwa.

Głównym celem świadomej polityki przestrzennej jest właściwe wykorzystanie przestrzeni i jej zasobów oraz istniejącego zainwestowania dla potrzeb rozwojowych zapewniających wzrost poziomu i jakości życia społeczeństwa. Przez właściwe wykorzystanie przestrzeni należy rozumieć m.in. „ochronę i zachowanie jej niezbywalnych wartości jakimi są bioróżnorodność, walory przyrodnicze, krajobrazowe i dziedzictwo kulturowe”. Najistotniejszymi ustaleniami planu dotyczącymi dziedzictwa kulturowego jest umieszczenie listy dóbr kultury współczesnej (budowle i pomniki) oraz rekomendacja do objęcia ochroną poprzez wpis na listę Pomników Historii dziesięciu obiektów na terenie województwa zachodniopomorskiego, w tym trzech położonych w Szczecinie (Cmentarz Centralny, Zamek Książąt Pomorskich oraz Wały Chrobrego), oraz poprzez wpis do rejestru

zabytków cennych układów urbanistycznych m. in. Śródmieścia Szczecina oraz dzielnicy Pogodno.

Ustalenia planu nie stanowią prawa miejscowego i tym samym nie naruszają autonomii gmin w zakresie gospodarki przestrzennej, umożliwiają jednak ubieganie się o środki finansowe regionalne, krajowe i unijne na realizację zadań celu publicznego.

d) *Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015*

dokument przyjęty przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą XXX/346/06 z dnia 19 czerwca 2006 r., aktualizowany w 2008 r. i 2010 r., aktualizacja przyjęta uchwałą 1563/10 z dnia 31 sierpnia 2010 r.

Strategia rozwoju turystyki jest dokumentem służącym kompleksowemu rozwojowi gospodarki turystycznej w regionie Pomorza Zachodniego. Wśród ośmiu obszarów priorytetowych jeden z nich określony jako:

Rozwój markowych produktów turystycznych regionu związany jest z realizacją celu „Budowa i rozwój kompleksowych markowych produktów turystycznych wokół typów turystyki” poprzez działanie: „ Budowa i rozwój produktów markowych turystyki miejskiej i kulturowej”.

W dokumencie podkreślono iż, *„z turystyką miejską i kulturową na terenie Województwa wiąże się istotna szansa na wzrost popytu oraz generowanych przychodów w związku m.in. z niewykorzystanym w pełni potencjałem walorów kulturowych Regionu, w tym – bogata sieć miasteczek historycznych o zachowanej zabytkowej zabudowie, dwa duże ośrodki miejskie o coraz bogatszym życiu kulturalnym, 4 400 obiektów wpisanych do rejestru zabytków”*.

Założono konieczne inwestycje infrastrukturalne służące realizacji założonego celu, takie jak m.in.:

- rozwój infrastruktury szlaków historycznych i tematycznych w tym oznakowanie tras przebiegu oraz atrakcji znajdujących się na szlakach, budowa parkingów i toalet dla odwiedzających, poprawa dojazdu do atrakcji znajdujących się na szlaku;
- budowa i modernizacja centrów informacji turystycznej;
- renowacja obiektów zabytkowych;
- renowacja i turystyczne zagospodarowanie zabytkowych rynków oraz zachowanych elementów zabytkowej zabudowy w małych miasteczkach;

- renowacja zabytkowych parków i kompleksów pałacowo-dworskich;
- restauracja zieleni miejskiej.

Opracowanie stanowi podstawę do ubiegania się o finansowanie ze środków Unii Europejskiej przedsięwzięć w obszarze turystyki dla samorządów, organizacji turystycznych oraz firm.

e) Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2013-2017 Dokument przyjęty przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr XXIII/310/13 z dnia 26 marca 2013 r.

W dokumencie sformułowano perspektywiczne cele Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2013-2017, oraz przynależne do nich cele operacyjne i podporządkowane im zadania szczegółowe.

Określono trzy cele operacyjne:

I. Utrzymanie zabytków budujących krajobraz kulturowy województwa zachodniopomorskiego

Cele szczegółowe:

- Ochrona i opieka nad zabytkami i krajobrazem kulturowym w dokumentach strategicznych i planistycznych
- Poprawa materialnego stanu zasobu dziedzictwa kulturowego
- Decentralizacja zadań ochrony i opieki nad zabytkami
- Wyznaczenie granic wartościowych obszarów krajobrazu kulturowego do zachowania i budowa systemu ochrony
- Utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność województwa zachodniopomorskiego lub użytkowanych przez wojewódzkie jednostki organizacyjne

II. Funkcjonowanie zabytków w procesie aktywacji ekonomicznej społecznej województwa

Cele szczegółowe:

- Tworzenie warunków finansowych i organizacyjnych opieki nad dziedzictwem kulturowym regionu materialnym i niematerialnym
- Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości

III. Kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo

Cele szczegółowe:

- Edukacja regionalna
- Promocja walorów kulturowych regionu

V. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

a) dokumenty o charakterze strategicznym

● **Strategia Rozwoju Szczecina 2025** przyjęta przez Radę Miasta Szczecina Uchwałą XIV/320/11 z dnia 19 grudnia 2011 r. oraz programy strategiczne wynikające z realizacji Strategii Rozwoju Szczecina 2025 przyjęte Zarządzeniem Nr 83/13 Prezydenta Miasta Szczecin z dnia 28 lutego 2013 r.

Strategia Rozwoju Szczecina 2025 jest dokumentem o szczególnym charakterze i nadrzędnej roli wobec pozostałych dokumentów miejskich, wyznaczającym priorytety rozwoju miasta, spójne ze strategiami rozwoju Polski i województwa zachodniopomorskiego.

W strategii określono misję miasta (*Szczecin miastem otwartym i tolerancyjnym, atrakcyjnym miejscem do życia i pracy – wspólnotą mieszkańców wykorzystującą do trwałego rozwoju dziedzictwo kulturowe, walory środowiska przyrodniczego oraz nadbałtyckie i nadodrzańskie położenie*) oraz wyznaczono cele strategiczne.

Do realizacji Strategii Rozwoju Szczecina 2025 i wyznaczonych celów strategicznych sformułowano cztery programy strategiczne:

Program Strategiczny I: Szczecin - miasto wysokiej jakości życia;

Program Strategiczny II: Szczecin - miasto nowoczesnej, konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki;

Program Strategiczny III: Szczecin - miasto o wysokim kapitale intelektualnym;

Program Strategiczny IV: Szczecin - atrakcyjne miasto metropolitalne.

Wśród celów operacyjnych Programów Strategicznych I-IV, znalazły się takie, które realizują m.in. działania zmierzające do ochrony i wykorzystania walorów przyrodniczych i historyczno-kulturowych miasta oraz rewitalizacji miejskiej przestrzeni, w szczególności:

C I.2. Rewitalizacja i rozwój przestrzeni miejskiej;

C II.3. Zdynamizowanie rozwoju turystyki z wykorzystaniem zasobów przyrodniczych i dziedzictwa historyczno kulturowego;

C IV.1. Intensyfikacja i wzrost efektywności współpracy międzynarodowej;

C IV.3. Wspieranie rozwoju i harmonizacja metropolitalnych funkcji Szczecina oraz realizacja projektów budujących prestiż Miasta

Określone w Strategii Rozwoju Szczecina 2025 cele są zgodne z wizją marki „*Floating Garden*”⁵ i poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju.

● **Wieloletni Program Rozwoju Szczecina 2013-2017** przyjęty przez Radę Miasta Szczecina Uchwałą XXV/730/12 z dnia 19 grudnia 2012 r. oraz Uchwałą XXXII/941/13 z dnia 15 lipca 2013 r. w sprawie zmiany Wieloletniego Programu Rozwoju Szczecina 2013-2017.

Wieloletni Program Rozwoju Szczecina to narzędzie realizacji Strategii Rozwoju Szczecina 2025. Dokument jest uchwalany na okres 5 lat i składa się z projektów i zadań strategicznych przewidzianych do realizacji w danym okresie planistycznym. Najważniejszą częścią dokumentu jest plan finansowy określający wysokość środków na realizację Strategii Rozwoju Szczecina 2025, największe inwestycje rozwojowe oraz źródła ich finansowania.

W aktualnym załączniku do Wieloletniego Programu Rozwoju Szczecina 2013-2017 zestawiono projekty i zadania realizowane przez Miasto Szczecin i kwoty jakie są planowane na ich wykonanie (vide rozdz. XI).

W ramach programu przewidziano realizację działań, mających na celu ochronę i konserwację zabytków:

- zabytków sakralnych, w tym kontynuację i zakończenie prac budowli gotyckich położonych na Europejskim Szlaku Gotyku Ceglanego oraz XIX wiecznych świątyń na terenie dzielnic obrzeżnych Szczecina,
- zabytków użyteczności publicznej m.in. z zespołów zabytkowych d. zakładu Opiekuńczego Betanii, szczecińskiej twierdzy, ulicy Wały Chrobrego.

oraz zawarto:

Program estetyzacji przestrzeni miejskiej

-projekt: rewaloryzacji historycznych obiektów publicznych - zagospodarowanie placu Tobruckiego.

Program: rozwój i unowocześnianie instytucji kultury

- adaptacja i konserwacja Willi Lentza.

Program: Szczecin miastem naukowym i akademickim

⁵*Floating Garden* to wizerunkowy projekt marki miasta określony w "Długoterminowej strategii zarządzania marką Szczecin", wprowadzonej zarządzeniem nr 180/08 w sprawie wprowadzenia Systemu Jednolitej Identyfikacji Marki przez Prezydenta Miasta Szczecina w dniu 28 kwietnia 2008 r.

- Akademia Sztuki w tym adaptacja i konserwacja zabytkowego gmachu d. pałacu Grumbkowa.

Projekt konserwacji i bieżącego utrzymania terenów zieleni:

- remont zabytkowej fontanny przy placu Tobruckim.

Projekt konserwacji i bieżącego utrzymania terenów Cmentarza Centralnego i pozostałych cmentarzy

- kontynuacja renowacji ogrodzenia Cmentarza Centralnego i renowacji historycznych nagrobków i elementów zagospodarowania cmentarza.

Program odtworzenia rzeczno-ładowego układu urbanistycznego:

- kontynuacja przebudowy szczecińskich bulwarów.

Projekt: budowa i modernizacja głównych miejskich ciągów drogowych

- z uwzględnieniem traktów komunikacyjnych, pokrywających się z trasami turystycznymi Miasta.

Zarządzanie strukturami samorządowymi:

- modernizacja gmachu Urzędu Miejskiego

Realizacje inwestycji zaplanowano ze środków własnych, środków pomocowych Unii Europejskiej, dotacji oraz kredytów z Europejskiego Banku Inwestycyjnego i Banku Rozwoju Rady Europy.

b) opracowania wyznaczające kierunki polityki przestrzennej gminy

● **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Szczecin.**

Przyjęte przez Radę Miasta Szczecin Uchwałą XVII/470/12 z dnia 26 marca 2012 r. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta jest podstawowym dokumentem określającym kierunki polityki przestrzennej gminy, również w zakresie ochrony wartości kulturowych. Jego ustalenia nie są aktem prawa miejscowego i nie mogą być podstawą do wydawania decyzji administracyjnych, są jednak wiążące przy ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Opracowaniu aktualnego studium przyświeca myśl zawarta w jego wprowadzeniu iż *” rozwój miasta powinien być zrównoważony i zharmonizowany z istniejącym, bogatym środowiskiem przyrodniczym, ukierunkowany na wykorzystanie walorów historyczno-kulturowych i krajobrazowych miasta”*.

Ochrona wartości kulturowych wynika z uwarunkowań studium uwzględniających zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków (wraz z otoczeniem) oraz obiekty znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków. W przyjętym w 2012 r. dokumencie sformułowano również zasadnicze kierunki działań mające na celu ochronę zabytków i krajobrazu kulturowego. Najistotniejsza dla aktów prawa miejscowego jest obszarowa ochrona wartości zabytkowych i dziedzictwa kulturowego. Na terenie miasta Szczecina ustalono ochronę krajobrazu kulturowego w postaci stref ochrony konserwatorskiej, na których obowiązują ustalenia określone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Ponadto w studium określono strefy ochrony ekspozycji „E” (obejmujących m.in. panoramy Starego i Nowego Miasta) oraz strefy ochrony zabytków archeologicznych (strefy „W”).

c) inne dokumenty

● **Miejski Konserwator Zabytków**

Gmina Szczecin sprawuje zadania związane z instytucjonalną ochroną zabytków. W strukturze Urzędu Miasta Szczecin funkcjonuje Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków. Zgodnie z art. 96 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w dniu 31 lipca 2012 r. zostało zawarte **porozumienie** pomiędzy Wojewodą Zachodniopomorskim a Prezydentem Miasta Szczecin **w sprawie powierzenia prowadzenia spraw oraz wydawania decyzji administracyjnych** (Dz. Urz. Woj. Zachodniopom. z 31 lipca 2012 r. poz. 1802). Zgodnie z powyższym porozumieniem Prezydent Miasta Szczecin, a z jego upoważnienia **Miejski Konserwator Zabytków**, przejął sprawy związane z nadzorem konserwatorskim oraz wydawaniem decyzji administracyjnych dotyczących zagospodarowania zabytków, prowadzenia robót, badań i innych działań przy zabytkach na terenie miasta Szczecin.

● **Lokalny Program Rewitalizacji dla Miasta Szczecin**

przyjęty przez Radę Miasta Szczecin Uchwałą Nr XXXII/930/13 z dnia 15 lipca 2013 r., zmieniającą uchwałę Nr XXII/642/12 z dnia 17 września 2012 r., uchwałę Nr XX/565/12 z dnia 25 czerwca 2012 r. oraz uchwałę Nr LI/1314/10 z dnia 27 września 2010 r. w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Szczecin. Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem strategicznym, powstałym w oparciu o „Wytyczne w zakresie opracowania lokalnych programów rewitalizacji” Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-

2013. W dokumencie wskazano obszary kryzysowe (zamieszkałe, przemysłowe i powojkowe) oraz określono kierunki działań rewitalizacyjnych z dokładnym wskazaniem terminu realizacji, wysokości wydatków i źródeł finansowania w przypadku obszarów Projektu Zintegrowanego. Obszary zdegradowane wskazano na terenie Śródmieścia i w północnej części miasta, m.in.: Nowe Miasto, Stare Miasto, rejon ulicy Kolumba, Gołęcin-Goćław, Stołczyn, Skolwin, , Niebuszewo-Bolinko i na obszarze Prawobrzeża: Stare Dąbie oraz obszary przemysłowe i powojkowe: Nad Odrą, Drzetowo, Śródodrze, rejon ulicy Cukrowej. Cztery kwartały śródmiejskie usytuowane w ścisłym centrum Śródmieścia, w wyjątkowo cennej ukształtowanej na przełomie XIX/XX w. historycznej przestrzeni miejskiej, objęto priorytetowym Projektem Zintegrowanym.

Za cel strategiczny działań na obszarze Projektu Zintegrowanego uznano zrównoważony rozwój obszaru jako zasadniczej części wielkomiejskiej dzielnicy mieszkaniowo-usługowej.

Służą temu następujące cele szczegółowe:

- przeciwdziałanie marginalizacji i ograniczenie patologii społecznych;
- aktywizacja i integracja lokalnych społeczności;
- ożywienie gospodarczo-ekonomiczne;
- poprawa warunków mieszkaniowych, w szczególności standardu technicznego,
- funkcjonalnego i ekologicznego;
- ochrona wartości historycznych i kulturowych, rewaloryzacja zespołów zabudowy historycznej, w tym historycznych ciągów elewacyjnych;
- poprawa bezpieczeństwa publicznego.

W szerszej perspektywie czasowej założono wzmocnienie działań rewitalizacyjnych w obrębie przemysłowych i powojkowych obszarów na terenach przybrzeżnych – tzw. „*Waterfront*”, obejmujących obszary „Nad Odrą”, „Drzetowo”, „Śródodrze”, ze względu na konieczność utrzymania nadwodnego charakteru miasta, zgodnego z przyjętą marką „*Floating Garden*”.

Lokalny Program Rewitalizacji jest niezbędnym dokumentem umożliwiającym pozyskanie środków finansowych na rewitalizację z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej ujętych w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Zachodniopomorskiego.

Uwarunkowania dotyczące ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

Na terenie miasta Szczecina znajduje się wiele cennych przyrodniczo obszarów, dlatego też dla ich ochrony oraz dla zachowania mało zmienionych przez człowieka swoistych cech krajobrazu mających znaczenie dla zachowania unikatowych typów środowiska, utworzono na terenie miasta obszary prawnie chronione, zgodnie z ustawą o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. Obszary prawnie chronione zajmują ok. 6% powierzchni miasta i liczą 1719,6 ha.

Tworzą je:

Parki krajobrazowe:

-Szczeciński Park Krajobrazowy „Puszcza Bukowa”

Rezerваты przyrody:

- Rezerwat Zdroje

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe:

- Dolina Siedmiu Młynów i źródła strumienia Osówka

- Wodozbiór

- Zespół Parków Kasprowicza-Arkoński

- Jezierzyce

- Park Leśny w Strudze

- Zaleskie Łęgi

- Dębina

Użytki ekologiczne:

- Stawek na Gumieńcach

- Stawek przy ul. Śródleśnej

- Dolina Strumienia Żabiniec

- Dolina Strumienia Skolwinki, Żółwinki i Stołczyнки

- Dolina Strumienia Grzęzieniec

- Klucki Ostrów

Pomniki Przyrody:

Na terenie miasta Szczecina znajduje się 27⁶ pomników przyrody.

Europejska Sieć Ekologiczna „Natura 2000”:

Sieć obszarów Natura 2000 obejmuje obszary specjalnej ochrony ptaków i specjalne obszary ochrony siedlisk. W granicach administracyjnych miasta Szczecina zostały

⁶ Dane z *Raportu o stanie miasta na rok 2010*, s.14.

określone cztery takie obszary, ustanowione decyzją Komisji Europejskiej z dnia 12 grudnia 2008 r. Są to :

- *ostoja siedliskowa Ujście Odry i Zalew Szczeciński* – obejmuje wody Odry pomiędzy wyspą Skolwiński Ostrów i półwyspem Inoujście.
- *ostoja siedliskowa Dolina Odry* - obejmuje Zalewskie Łęgi, Brynecki Ostrów, Siedlińską Kępę. Tereny te obejmuje również *ostoję ptasią Dolina Dolnej Odry*.
- *ostoja ptasia Dolina Dolnej Odry* - na terenie Miasta obejmuje od północy Wyspy Mewią, Dębinię, Dębinę, Radolin, Radoliński Chełm, Mieleńskie Łąki, Czapli Ostrów, Zalewskie Łęgi, Brynecki Ostrów, Siedlińską Kępę, wody jeziora Dąbie i Dąbie Małe oraz rzeki Odry.
- *ostoja siedliskowa Wzgórza Bukowe* - na terenie Miasta obejmuje tereny wokół jeziora Szmaragdowego, Szczecina – Płoni, Szczecina – Śmierdnicy, Szczecina – Jezierzyc, Sosnówka. Ostoja pokrywa się w znacznej części z terenem Szczecińskiego Parku Krajobrazowego.

2.Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta Szczecina.⁷

a) Obiekty zabytkowe i analiza stanu dziedzictwa

Zniszczenia dokonane w wyniku działań II wojny światowej, szczególnie podczas nalotów dywanowych na miasto latem 1943 i 1944 roku spowodowały, że miasto utraciło praktycznie w 90 % najstarszą część swojej zabudowy, usytuowanej w granicach dawnych murów miejskich na obszarze Starego Miasta. Zniszczeniu uległy zarówno cenne obiekty architektury, jak i układ urbanistyczny, kształtowanej przez setki lat, historycznej siatki ulic i placów. Podjęta w końcu lat pięćdziesiątych i na początku sześćdziesiątych odbudowa tego terenu była świadomą rezygnacją z rekonstrukcji dawnej zabudowy na rzecz zdobywających popularność aktualnych rozwiązań architektonicznych. Jako zasadę przyjęto rezygnację z zamkniętych kwartałów z tradycyjną zabudową wzdłuż ulicy na rzecz niewysokich, trzykondygnacyjnych bloków, bez odnoszenia się do zabudowy historycznej, jako

⁷ Część "Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta Szczecina": rozdział V, pkt 2, podpunkt a, b, c stanowi uaktualniony cytat rozdziału II, opracowanego przez M. Jankowską (ob. Gwiazdowska): *Ogólna charakterystyka zasobu i krajobrazu kulturowego miasta Szczecina* z wcześniejszego Gminnego Programu opieki nad zabytkami Gminy i Miasto Szczecin na lata 2008-2012, aut .M. Jankowska, E. Wolender , s.7-12.

swoiście rozumianego priorytetowego i nowatorskiego rozwiązania dla odbudowy zniszczonej Starówki.

Odbudowa tego fragmentu miasta miała na celu utworzenie przede wszystkim nowoczesnej dzielnicy mieszkaniowej. Obok planowanych współczesnych obiektów przewidziano także odbudowę zniszczonych zabytkowych budowli, ale ograniczonej do kilku najstarszych i znaczących dominant architektonicznych. Śladem dawnej świetności miasta i bogactwa miejskich patrycjuszy stały się więc odbudowane na terenie Podzamcza: gotycki Ratusz Staromiejski, późnogotycka kamienica Loitzów oraz renesansowy zamek książęcy. Do najstarszych odbudowanych ze zniszczeń wojennych, zachowanych budowli dawnego Starego Miasta, należą także: Baszta Panieńska, będąca pozostałością po średniowiecznym systemie umocnień miejskich i gotyckie świątynie: katedra p.w. św. Jakuba Apostoła, oraz kościoły: pofranciszkański p.w. św. Jana Ewangelisty z fragmentami gotyckich malowideł (w l. 2012-2013 odkryto, nieznane wcześniej freski z motywami winnej latorośli z XIV/XV w.) i kościół parafialny p.w. św. Piotra i Pawła.

Podjęta w 1993 roku, pod nadzorem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, odbudowa szczecińskiego Podzamcza stała się początkiem starań o odzyskanie uroku staromiejskich kwartałów sprzed lat. Dzięki prowadzonym systematycznie badaniom archeologicznym tu odkryto ślady najstarszego grodu z końca VII i początku VIII wieku, dokonując szeregu cennych znalezisk, które dzisiaj możemy podziwiać na ekspozycji w gmachu dawnego Ratusza Staromiejskiego a obecnie Oddziału Historii Miasta Muzeum Narodowego w Szczecinie. Na terenie Miasta znajduje się 288 stanowisk archeologicznych objętych ochroną konserwatorską na mocy stref archeologicznych W I, W II, W III. Zachowane warstwy kulturowe dokumentują ślady najwcześniejszego osadnictwa rozwijającego się na obszarze zajmowanym przez dzisiejsze miasto.

Najcenniejszymi zachowanymi obiektami z okresu nowożytnego są dwie barokowe Bramy: Królewska i Berlińska, będące pozostałościami po systemie umocnień opasujących Miasto. Zbudowane zostały w 2 ćw. XVIII wieku wg projektu holenderskiego architekta i inżyniera wojennego Corneliusa van Wallrave. W 2013 r., we wschodniej części miasta (przy ul. Kusocińskiego) podczas prac budowlanych odkryto jeden z trzech fortów szczecińskiej twierdzy, zbudowany w latach 1724-40 fort Prusy. Wcześniej w latach 2010-2011 odkryto ślady tych umocnień przy ulicy Niepodległości w miejscu obecnego centrum handlowego Kaskada, gdzie w

podziemiach jest obecnie eksponowany fragment muru twierdzy oraz zaznaczony ślad jego przebiegu.

Ze względu na zniszczenia wojenne, które pozbawiły miasto w dużej mierze wcześniejszej, historycznej zabudowy, niezwykle ważnym składnikiem dziedzictwa kulturowego Szczecina jest jego układ urbanistyczny z 2 połowy XIX wieku wraz z zachowaną zabudową kamienicową wzdłuż ciągów ulic oraz pierzei licznych, atrakcyjnych placów.

W latach 1870 – 1903 nastąpił gwałtowny rozwój budownictwa mieszkalnego, któremu zawdzięczamy praktycznie w pełni ukształtowane i zachowane dzisiejsze centrum miasta. Wśród dekoracji fasad dominowały wzorce historyczne odnoszące się do czasów renesansu, manieryzmu i baroku. Zabudowa pierzejowa szczecińskich ulic i placów jest znakomitym przykładem architektury mieszczańskiej tzw. Okresu Gründerjahre (Gründerzeit), który osiągnął swój największy rozkwit na terenie państwa niemieckiego w latach 1870-1890. Pośród tej zabudowy znajdują się liczne, realizowane w formach historycznych budowle sakralne i świeckie użyteczności publicznej jak banki, poczty, szkoły, szpitale, budynki wymiaru sprawiedliwości i służb mundurowych.

Znakomitymi przykładami najnowszych trendów w ówczesnej sztuce i architekturze są wykonane zgodnie z doktryną Bauhausu: szpital przy ul. Piotra Skargi, kościół p.w. św. Rodziny przy ul Królowej Korony Polskiej oraz Zakłady Doskonalenia Zawodowego przy ul. Unisławy.

Obiekty użyteczności publicznej, powstawały bardzo często w konwencji neogotyku, stając się sposobem na podkreślenie ciągłości z tradycją ceglanej architektury miast Pobrzeża Bałtyku zrzeszonych w ramach Hanzy. Przykładami są liczne neogotyckie świątynie oraz gmachy pocztowe, policji, sądów, straży pożarnej, czy koszarowe, które w większości do dzisiaj zachowały także swoją pierwotną funkcję i stanowią czytelne dominanty w pejzażu architektonicznym Miasta. Ceglana faktura charakteryzuje praktycznie większość budowli przemysłowych, lokalizowanych poza obrębem ścisłego centrum, głównie w dzielnicach północnych i na terenie Łasztowni. Architektura wielkich zakładów przemysłowych, pomimo lokalizacji na obrzeżach miasta, stała się nieobojętna dla jego sylwety na trwale wpisując się w miejski pejzaż. Piękna tej sylwety dopełniają, specjalnie z taką myślą realizowane założenie urbanistyczne Wałów Chrobrego czy też monumentalne gmachy budowane na Nowym Mieście.

Zabudowa terenu przy ulicy Wały Chrobrego to niewątpliwie wyjątkowe założenie urbanistyczno – architektoniczne, którego walory krajobrazowe po wyburzeniu murów dawnych umocnień Fortu Leopolda, uzyskały nowy wymiar estetyczny. Powstawało w latach 1898 – 1921. Likwidacji uległy wówczas budynki forteczne i częściowo umocnienia, zaś istniejące nasypy ziemne wykorzystano do stworzenia tu przestrzeni o dużej randze politycznej z jednej strony i rekreacyjnym charakterze z drugiej. Część centralną założenia stanowi gmach Muzeum Narodowego, bezpośrednio przed którym znajdują się tarasy widokowe wraz z symetrycznie rozmieszczonymi pawilonami. Od strony północnej usytuowany jest zespół budynków dawnej Rejencji Pomorskiej a dzisiaj Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego, od strony południowej zespół budynków Akademii Morskiej dawniej Krajowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Naczelnej Dyrekcji Ceł. Układ kompozycyjny monumentalnych gmachów użyteczności publicznej połączony z tarasami widokowymi, usytuowany na stromym zboczu, jest znakomitą wizytówką miasta o pięknej panoramie od strony Odry i jednocześnie doskonałym punktem widokowym na jej dolinę z rozległym krajobrazem utworzonym przez liczne wzgórza i rozlewiska rzeczne oraz jezioro Dąbie.

Krajobrazowo-kulturowe walory miasta kształtują kompleksy zabytkowej zieleni. Unikalną wartość ma szczeciński Cmentarz Centralny - jedna z największych nekropolii w Europie, będąca dziełem wybitnych twórców: urbanisty i architekta Wilhelma Meyer-Schwartau i projektanta terenów zielonych Georga Hanninga. Otwarty na początku XX w cmentarz-park ma zachowany pierwotny układ kompozycyjny, szereg budowli oraz bogaty starodrzew komponowany.

b) krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy Szczecina, jako suma materialnych działań człowieka i naturalnych walorów krajobrazowych terenu jest dzisiaj wynikiem bogatych i zmiennych dziejów gospodarczych i politycznych miasta, usytuowanego na zróżnicowanym krajobrazowo pagórkowatym terenie schodzącym do rzeki Odry. Powstała tu w VII wieku n.e. początkowo niewielka osada rolniczo – rybacka a następnie w średniowieczu książęce miasto otoczone murami. Z uwagi na pagórkowato ukształtowany teren, szczególnie od strony północnej, dodatkowo przecięty licznymi wąwozami, główna osada została usytuowana na wzgórzu

zamkowym wraz z Podzamczem posadowionym u jego podnóża bezpośrednio nad Odrą i tworzącym zaplecze usługowe dla grodu książęcego.

Zniszczenie tej części miasta, szczególnie obszaru Podzamcza sprawiło, że inwestycje powojennej w znacznej mierze zmieniły nie tylko historyczny układ urbanistyczny terenu, którego przestrzeń kształtuje współczesna architektura, ale także system powiązań komunikacyjnych z pozostałą częścią miasta. Zlikwidowany został bieg dawnej *Breitestrasse*, obecnej ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego, łączącej harmonijnie Stare Miasto z powstałą w połowie XIX wieku dzielnicą Nowe Miasto, na rzecz utworzenia szerokiej czteropasmowej arterii rozbijającej dotąd istniejący układ urbanistyczny, który był logicznie powiązany skonstruowaną siatką ulic i placów o zwartej zabudowie. Dodatkowo odsunięto miasto od rzeki poprzez budowę drugiej wielopasmowej, nie zabudowanej arterii wzdłuż Odry.

Rozwiązanie to spowodowało wiele niekorzystnych następstw. Jednym z najważniejszych jest niewątpliwie zagubienie funkcji „serca miasta” jako ośrodka życia kulturalnego i usługowego, które dotąd skupiało się na obszarze historycznego miasta i w jego pobliżu a której to funkcji nie przejęły w dostateczny sposób poszczególne fragmenty miejskiego centrum. Odsunięcie miasta od rzeki sprawiło, że Szczecin utracił również swój urok portowego miasta. Rezygnacja zaś w obrębie dawnej Starówki z placów z zabudową otaczającą ich najważniejsze budowle jak ratusz czy gotyckie świątynie, pomimo samej odbudowy obiektów architektonicznych, w efekcie końcowym nie przywróciła tym miejscom wcześniejszej atrakcyjności.

Problemem podstawowym tej części miasta jest przywrócenie naturalnych powiązań komunikacyjnych z pozostałą częścią miejskiego centrum i ponowne zbliżenie miasta do rzeki Odry.

W okresie nowożytnym miasto rozwijało się w kierunku zachodnim a w późniejszych, zagospodarowywano sukcesywnie wszystkie najbliższe tereny wokół niego z ograniczeniami, jakie spowodował system forteczny i status miasta twierdzy, zniesiony dopiero w 1873 roku. Dynamiczny rozwój miasta, ulegającego zmiennym losom polityczno - gospodarczym pod władaniem niemieckim, szwedzkim i ponownie niemieckim, przerwany został wskutek działań II wojny światowej. Zarówno zniszczenia wojenne jak i exodus dotychczasowych jego mieszkańców i napływ nowych, którzy nie identyfikowali się z historią i kulturą miasta w którym przyszło im żyć, spowodowały wiele nieodwracalnych działań nieobojętnych dla jego sylwety do dzisiaj. Działania inwestycyjne ostatnich lat, szczególnie prowadzone w ramach

objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego mają na celu zahamowanie procesu degradacji zarówno substancji zabytkowej miasta, jak i utrzymanie ładu architektonicznego w przypadku prowadzonych inwestycji.

Miasto posiada niezwykle, wartościowy potencjał z uwagi na historyczną zabudowę mieszkaniową, posiadającą w wielu przypadkach także rekreacyjne zaplecze w postaci przenikających się podwórek, łączących oficyny w poszczególnych kwartałach. Do tego można niewątpliwie włączyć także zabudowę przemysłową. Zakłady przemysłowe powstawały już poza obrębem wielkomięskiej zabudowy centrum i wzdłuż nabrzeży Odry z wykorzystaniem rzeki jako drogi komunikacyjnej dla potrzeb rozwijającego się przemysłu. Szczególnie te ostatnie z powodu swojego znakomitego usytuowania, bezpośrednio nad rzeką i jednocześnie w pobliżu miejskiego centrum uzyskały nowy walor atrakcyjności dla przyszłych funkcji mieszkalnych.

Ważnym składnikiem pejzażu kulturowego miasta są jego atrakcyjne dzielnice obrzeżne oraz historyczne obszary rekreacyjne obfitujące w zieleń i tereny wodne zarówno na Prawobrzeżu i Lewobrzeżu miasta. To niegdyś osady otaczające Szczecin, wzmiankowane w dokumentach jeszcze z okresu średniowiecza. W wyniku tworzenia w 1939 roku tzw. Wielkiego Szczecina, włączone zostały w obszar administracyjny miasta.

Do dzisiaj wiele z nich jest czytelnym przykładem dawnych założeń osadniczych o układzie owalnicowym lub wielodrożnicowym. Zachowane zostały, nie zniszczone w wyniku działań wojennych średniowieczne kościoły, przebudowane w okresie nowożytnym z bogatym, oryginalnym wyposażeniem w postaci polichromii, empor, ołtarzy czy ambon. Część z nich w wyniku prac konserwatorskich odzyskała dawne piękno.

Atrakcyjne turystycznie obszary na obrzeżach Szczecina to głównie osiedla:

- północne: Skolwin i Stołczyn oraz Golęcino-Goćław z zachowaną architekturą przemysłową dawnej fabryki papieru oraz olejarni oraz punktem widokowymi i trasą spacerową na wzgórze z wieżą Bismarcka,
- wschodnie na Prawobrzeżu, z dużym potencjałem funkcji rekreacyjnych: Dąbie, jedna z najstarszych dzielnic Miasta. We wczesnym średniowieczu konkurująca ze Szczecinem, pięknie położona na obrzeżach puszczy Goleniowskiej i nad Jeziorem Dąbie. Zniszczona podczas działań wojennych, posiada fragmentami zachowany historyczny układ urbanistyczny wraz z zabytkowymi budowlami: dawnym pałacem

biskupim i kościołem i fragmentem muru miejskiego; Klęskowo z obszarem parku będącym pozostałością dawnej rezydencji Dohrnów; Zdroje z terenem Puszczy Bukowej i Jeziorem Szmaragdowym,

– zachodnie i północne: Warszewo, Osów, Gumieńce z zachowanymi czytelnymi układami pierwotnych osad.

c) szlaki

W obrębie centrum funkcjonują szlaki turystyczne promujące zabytkowe obiekty i historyczną przestrzeń miasta:

1) *Europejski Szlak Gotyku Ceglanego* - EuRoB, który pokazuje najcenniejsze obiekty sztuki gotyckiej EuRoB, zbudowane w miastach krajów europejskich położonych w obrębie Morza Bałtyckiego. W Szczecinie EuRoB objął swoją promocją Ratusz Staromiejski, kościół p.w. św. św. Piotra i Pawła, kościół p.w. św. Jana Ewangelisty i katedrę p.w. św. Jakuba Apostoła.

2) *Miejski Szlak Zabytkowy*, który opracowany został w połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Przebiega od Dworca Głównego poprzez teren dawnego Starego Miasta i Podzamcza. Następnie kieruje się w stronę zespołu urbanistycznego Wałów Chrobrego i powraca przez park im. S. Żeromskiego i Plac Orła Białego do ulicy Niepodległości i św. Wojciecha, kończąc swój bieg przy Ratuszu Czerwonym. W wyniku wędrówki, oznakowanej na płytach nawierzchni chodnika czerwoną przerywaną linią, można obejrzeć 42 reprezentatywne dla rozwoju miasta obiekty pochodzące z różnych okresów jego bogatej historii.

3) *Złoty Szlak*, który jest trasą prowadzącą przez reprezentatywne i atrakcyjne centrum miasta od Zamku Książąt Pomorskich po teren Jasnych Błoni. Pokazuje jedną z piękniejszych osi widokowych układu urbanistycznego Szczecina, aktualnie wzbogaconą dominantą zrekonstruowanego zwieńczenia katedralnej wieży. Jej atutem jest oprócz pokazania miasta w jego naturalnych funkcjach, prowadzenie turystów poprzez handlowo- usługowe centrum, które łączy teren nabrzeża z Wałami Chrobrego i Podzamczem oraz obszarem rekreacyjno – parkowym Parku im. J. Kasprowicza. Z parku istnieje możliwość kontynuacji wędrówki w kierunku Muzeum Techniki i Komunikacji „Zajezdnia Niemierzyn” lub w stronę Lasku Arkońskiego.

4) *Jednodniowy szlak turystyczny* – wytyczony dla turystów przebywających w Szczecinie przez bardzo krótki czas i wiodący od Dworca Głównego do Placu Grunwaldzkiego przez najbardziej charakterystyczne i godne zobaczenia zakątki miasta (m.in. gotyckie kościoły i Wały Chrobrego).

5) Szlak pieszy „*Niezwykli Szczecinianie i ich kamienice*”- biegnący przez centrum Śródmieścia od ul. Śląskiej poprzez ul. Krzywoustego, al. Piastów i al. Wojska Polskiego aż do al. Piłsudskiego, upamiętniający znanych (przedwojennych i powojennych) mieszkańców zabytkowych kamienic m.in. słynnego urbanistę i architekta Wilhelma Meyera-Schwartau, pioniera motoryzacji Emila Stoewera czy szczecińską piosenkarkę Halinę Majdaniec.

6) *Trasy spacerowe na Cmentarzu Centralnym* wytyczone w 2010 r.:

- Trakt Historyczny – biegnący przez najstarszą, wschodnią część cmentarza umożliwiający poznanie najbardziej interesujących miejsc tej części nekropolii (21 tablic informacyjnych umieszczonych m.in. przy nagrobkach słynnego przedwojennego nadburmistrza Hermanna Hakena, głównego architekta miasta Wilhelma Meyera-Schwartau czy rodziny Stoewerów), rozpoczynający się i kończący przy bramie głównej cmentarza,
- Szlak Ofiar Grudnia'70, upamiętniający ofiary wydarzeń w Szczecinie w 1970 r., prowadzący wokół grobów położonych przy Alei Kasztanowej,
- Szlak Botaniczny – wskazujący ciekawe, rzadkie gatunki drzew i krzewów oraz ich symbolikę nawiązującą do sztuki sepulkralnej,

7) *Szlak „Śladami Quistorpów”*, licząca 12 km trasa upamiętniająca szczecińskich filantropów Johanesa Quistorpa i jego syna Martina. Ich trwająca wiele lat na przestrzeni XIX i XX w. działalność wywarła wielki wpływ na obecny kształt znacznej części miasta. Szlak prowadzi przez założenia będące ich dziełem (parki, place, zespoły architektoniczne) poczynając od Jasnych Błoni i Parku Kasprowicza z „Różanką”, poprzez zabudowę willową al. Wojska Polskiego, dawny zespół opiekuńczy „Betania”, pl. Jakuba Wujka na ruinach wieży Quistorpa w Lasku Arkońskim kończąc.

Na obszarach dzielnic obrzeżnych wytyczone zostały również, głównie z myślą o dzieciach i młodzieży szkolnej, tzw. ścieżki edukacyjne i przyrodnicze. Są to dawne historyczne trasy spacerowe, na których do dzisiaj zachowane są pozostałości dawnej zabudowy i elementy historycznego sposobu zagospodarowania terenu. Ponownie odtworzone z opracowanym programem zwiedzania, zostały wyznaczone m.in. na trasach obejmujących:

- wycieczkę po Porcie wzdłuż Nabrzeża Kapitańskiego, Wałów Chrobrego, Wyspy Grodzkiej, Nabrzeża Starówka, Basenu Zachodniego, Basenu Wschodniego, przez Kraśnicę i Nabrzeże Cementowe,

- trasę przez dzielnicę Dąbie i Jezioro Dąbie w tym zwiedzanie Kościoła pw. Wniebowstąpienia NMP, książęcego Pałacu Myśliwskiego, średniowiecznego muru obronnego, koszar przy ul Portowej,
- trasę Wspólny Las – Wspólna Europa, prowadzącą przez Uroczysko Las Arkoński przy Leśniczówce Białej, (ogrodzona ścieżka, 14 polsko-niemieckich tablic dydaktycznych m.in. pt. „Bogactwo przyrody”, „Siedliska leśne”, „Z historią w las”),
- szlak „Siedem Młynów” prowadzący przez Gubałówkę, Uroczysko Las Arkoński, Dolinę Siedmiu Młynów, (długość ok. 4 km, 7 przystanków przyrodniczo – historycznych: Zazulin, Ustronie, Uroczysko, Zacisze, Nagórnik, Łomot i Wyszyna),
- ścieżkę przyrodniczo – leśną w Parku Leśnym Zdroje, Jezioro Szmaragdowe, Rezerwat „Zdroje”,
- szlaki Puszczy Bukowej - Szczecin (Głaz Grońskiego – Dęby Krzywoustego – Jezioro Szmaragdowe – Głaz Krajoznawców – Głaz Serce) – Gryfino (Krzywy Las),
- Knieję Bukową i Jezioro Szmaragdowe w ramach Szczecińskiego Parku Krajobrazowego (Binowo, Kołowo, Dobropole, Glinna); Jezioro Szmaragdowe ze wzniesieniem widokowym.

Projektowany szlak:

Szlak Św. Jakuba - jest najważniejszym szlakiem kulturowym Europy. Od IX wieku w północnej części Półwyspu Iberyjskiego oraz we francuskich Pirenejach zaczęły powstawać drogi, którymi z całej Europy zmierzali pielgrzymi do grobu św. Jakuba Starszego w Santiago de Compostella. Drogi, którymi zmierzali przez ponad 1000 lat pielgrzymi do Santiago, jak pisał Goethe „ukszałtowały Europę”. W 1982 r. Rada Europy uznała „Camino de Santiago” pierwszym szlakiem europejskim o doniosłym znaczeniu w rozwoju całego kontynentu i zaapelowała o odtwarzanie i utrzymanie dawnych szlaków pątniczych. W Polsce rozpoczęto odtwarzanie historycznych traktów do Santiago w 2005 r. z inicjatywy Fundacji Wioski Franciszkańskiej oraz Bractwa św. Jakuba Apostoła. Szczecin znajduje się na projektowanej, liczącej 630 km Pomorskiej Drodze św. Jakuba. W lipcu 2013 r. rozpoczęto oznakowanie szlaku od katedry św. Jakuba w Szczecinie. Prace są

finansowane z Programu Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk 2007-2013.

3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony:

W myśl aktualnie obowiązującej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prawnymi formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków,
- gminna ewidencja zabytków⁸
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego

a) rejestr zabytków

Najbardziej powszechną formą ochrony zabytków jest wpis do rejestru zabytków. W myśl art. 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania:

- **zabytki nieruchome** będące w szczególności:
krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- **zabytki ruchome** będące w szczególności:
 - dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

⁸ Gminna ewidencja zabytków jest formą ochrony zabytków nie nazwaną wprost w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami...op.cit . Formy ochrony dla geoz określił w art. 39 ust.3 ustawy Prawo budowlane.. ...op. cit. oraz w art. 53 ust. 4 Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu ...op. cit.

- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami i sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 1998 r. Nr 85 poz.539 z późniejszymi zmianami),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- **zabytki archeologiczne** będące w szczególności:
 - pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - cmentarzyskami,
 - kurhanami,
 - reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Wszystkie wymienione kategorie zabytków mogą zostać objęte ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków (poza zabytkami w muzeach i w narodowym zasobie bibliotecznym).

Zgodnie z art. 8 w/w ustawy rejestr zabytków znajdujących się na terenie Szczecina prowadzi Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków. Wpis do rejestru zabytków może nastąpić z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art.9 ust.1). Ponadto do rejestru zabytków może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku (art.9 ust. 2). Wpis do rejestru zabytków jest procedurą administracyjną

zakończoną wydaniem decyzji, nadaniem numeru rejestru i dokonaniem zapisu w księdze rejestru.

Prowadzone są trzy odrębne księgi rejestru, oznaczone literami:

- A (rejestr zabytków nieruchomości)
- B (rejestr zabytków ruchomych)
- C (rejestr zabytków archeologicznych)

A. zabytki nieruchome

Na terenie Gminy Miasto Szczecin obowiązuje 198 wpisów do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego. Obejmują one w tym :

- 11 obszarów urbanistycznych i zespołów urbanistyczno -architektonicznych,
- 8 terenów zielonych (cmentarze, parki).

B. zabytki ruchome

Wpisem do rejestru objęto 147 zabytków ruchomych ⁹. Pośród nich znajduje się:

- 58 obiektów stanowiących wyposażenie kościołne,
- 15 obiektów stanowiących wyposażenie gmachów użyteczności publicznej w tym 2 obiekty w depozycie Muzeum Narodowego w Szczecinie,
- 34 nagrobki usytuowane na terenie Cmentarza Centralnego,
- 30 obiektów techniki (w tym 28 pomp miejskich),
- 7 pomników,
- 3 obiekty stanowiące własność prywatną.

C. zabytki archeologiczne

Wykaz zabytków archeologicznych zlokalizowanych w granicach administracyjnych Szczecina obejmuje 288 ¹⁰ stanowisk.

b) zabytki w gminnej ewidencji zabytków (GEZ)

Jednym z obowiązków nałożonych przez ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami na gminy jest: *„uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”* (art.4 pkt. 6)

Temu zadaniu ma służyć gminna ewidencja zabytków, o której jest mowa w artykule 22 w/w ustawy. Ustęp 4 tego artykułu mówi: *„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków*

⁹ Dane BMKZ w Szczecinie.

¹⁰ j.w.

nieruchomych z terenu gminy". Natomiast kolejny ustęp w/w artykułu określa zakres gminnej ewidencji, w której powinny zostać ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wojewódzką ewidencję zabytków znajdujących się na terenie województwa zachodniopomorskiego prowadzi Zachodniopomorski Konserwator Zabytków w formie kart ewidencyjnych (art. 22 ust. 2), zaś ewidencję z terenu Gminy Miasto Szczecin prowadzi Prezydent Miasta Szczecina w formie zbioru kart adresowych zabytków, objętych Gminną Ewidencją Zabytków (art. 22 ust. 4).

Definicję zabytku nieruchomego podaje w/w ustawa, której zapis (art. 3 ust. 2) definiuje zabytek nieruchomy jako nieruchomości, jej część lub zespół nieruchomości. W myśl przepisów ustawy w skład gminnej ewidencji wchodzi zabytki nieruchome czyli m.in.: budowle i założenia przestrzenne, założenia parkowe, cmentarze jak również obiekty archeologiczne ¹¹.

Ewidencja zabytków jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy (art. 21). Rozpoznanie zasobów i stanu zachowania obiektów zabytkowych pozwala na wskazanie zagrożeń oraz sposobów reagowania w celu ochrony i powstrzymania degradacji zewidencjonowanych zabytków oraz ich otoczenia.

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Miasto Szczecin obejmuje obecnie **3793** obiektów (stan na grudzień 2013 r.) wśród których znajdują się zabytki nieruchome: wpisane do rejestru zabytków, włączone do wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wyznaczone do ochrony przez Prezydenta Miasta Szczecina w porozumieniu z Zachodniopomorskim Konserwatorem Zabytków.

¹¹W myśl art. 3, ust. 4 zabytek archeologiczny określono jako zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną, pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów.

Gminna Ewidencją Zabytków ma formę elektronicznych kart ewidencyjnych. Baza GEZ ¹² jest systematycznie aktualizowana i dostępna w formie listy na stronie internetowej urzędu miasta:

http://bip.um.szczecin.pl/UMSzczecinBIP/chapter_50773.asp

c) pomniki historii

Zabytek nieruchomy wpisany do rejestru zabytków lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury narodowej może zostać uznany za **pomnik historii**. Ustanowienie pomnika historii następuje drogą **rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej** na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (art. 15, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Na terenie Miasta Gminy Szczecin nie ustanowiono żadnego pomnika historii. Predestynowany do wpisu jest Cmentarz Centralny.

d) parki kulturowe

W ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadzono nową formę ochrony obszarowej – **park kulturowy** (art. 7 pkt 3). Utworzenie parku kulturowego leży w gestii jednostek samorządu terytorialnego i zgodnie z zapisami art. 16 ust. w/w ustawy następuje w drodze uchwały rady gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Na terenie Gminy Miasto Szczecin nie ustanowiono żadnego parku kulturowego. Wytypowano dwa zespoły do objęcia ochroną obszarową: założenie urbanistyczne Wały Chrobrego i kompleks zieleni Parku Kasprowicza z Jasnymi Błoniami i Różanką.

e) miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Zgodnie z art. 14 ust. 4 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są aktami prawa miejscowego, które sporządza się w celu ustalenia przeznaczenia terenów oraz określenia sposobów ich zagospodarowania i zabudowy. Powinny one zawierać zapisy dotyczące m.in. zasad kształtowania przestrzeni urbanistycznej oraz kompozycji poszczególnych obiektów i terenów

¹² W bazie GEZ na stronie BIP liczącej aktualnie 3595 pozycji nie ujęto obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych (rejestr A), które stanowiąc jej część, znajdują się w wyodrębnionym spisie z uwagi na szerszy zakres ochrony konserwatorskiej i łatwiejszy sposób korzystania z bazy danych przez zainteresowane podmioty.

uznanych za szczególnie wartościowe w miejskiej przestrzeni. Ochrona tych wartości określana jest w ramach wyznaczonych stref ochrony historycznej struktury przestrzennej, krajobrazu kulturowego i ochrony stanowisk archeologicznych. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego uwzględniają ponadto ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, ich otoczenia oraz obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków a także dóbr kultury współczesnej. Na wniosek organu ds. ochrony zabytków miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego może zagwarantować ochronę zabytków niematerialnych (nazw ulic, placów, nazw własnych budynków i ich zespołów, nazw budowli – mostów, nabrzeży, nazw parków i zespołów leśnych).

Aktualnie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego objęte jest 45,7 % powierzchni administracyjnej miasta Szczecina - aktualny wykaz planów dostępny na stronie internetowej Urzędu Miasta:

http://bip.um.szczecin.pl/UMSzczecinBIP/chapter_11424.asp

Spośród 206 (stan na lipiec 2013 r.) obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego największe znaczenie dla ochrony dziedzictwa kulturowego śródmieścia Szczecina mają:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Centrum – Plac Odrodzenia”, przyjęty Uchwałą Nr XXIII/596/08 Rady Miasta Szczecin z dnia 16 czerwca 2008 r.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Centrum A” obejmujący obszar ograniczony ulicami: Jagiellońską, Pl. Lotników, ul. Kaszubska, ul. Obrońców Stalingradu, ul. Św. Wojciech przyjęty Uchwałą Nr LVI/1256/02 Rady Miasta Szczecin z dnia 30 września 2002 r.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Centrum-Brama Portowa”, przyjęty Uchwałą Nr XXXI/773/09 Rady Miasta Szczecin z dnia 2 lutego 2009 r.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Bolinko - Niemierzyńska”, przyjęty Uchwałą Nr XLII/1056/09 Rady Miasta Szczecin z dnia 14 grudnia 2009 r.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Centrum – Złoty Szlak” obejmujący ciąg komunikacyjny al. Papieża Jana Pawła II, Pl. Grunwaldzki, Pl.

Lotników, Pl. Żołnierza przyjęty Uchwałą Nr XI/233/11 Rady Miasta Szczecin z dnia 12 września 2011 r.

f) zabytki w zbiorach muzealnych

Zasoby muzealne gromadzone są w pięciu placówkach na terenie miasta Szczecina, przy czym dwie z nich Muzeum Narodowe i Muzeum Techniki i Komunikacji mają status muzeum, pozostałe to placówki paramuzealne.

1. Muzeum Narodowe, którego zbiory umieszczone są w czterech oddziałach znajdujących się w :

- Gmachu Głównym przy ul. Wały Chrobrego 3 - Dział Morski, Dział Kultur Pozaeuropejskich, Dział Numizmatyki, Dział Etnografii Pomorza i Dział Edukacji
- Galerii Sztuki Dawnej przy ul. Staromłyńskiej 27 - Dział Sztuki Dawnej i Dział Archeologii
- Muzeum Sztuki Współczesnej przy ul. Staromłyńskiej 1
- Muzeum Historii Szczecina, przy ul. Księcia Mściwoja II 8

2. Zamek Książąt Pomorskich przy ul. Korsarzy 34

3. Muzeum Techniki i Komunikacji - Zajezdnia Sztuki przy ul. Niemierzyńskiej 18a

4. Muzeum Literatury w Książnicy Pomorskiej przy ul. Podgórznej 15/16

5. Muzeum Diecezjalne bazyliki archikatedralnej św. Jakuba przy ul. Św. Jakuba – obecnie nieczynne.

Największą i najstarszą instytucją muzealną Szczecina jest **Muzeum Narodowe** utworzone 1 sierpnia 1945 r. Początkowo trzon zbiorów nowej placówki stanowiły pozostałości zbiorów dawnego Muzeum Miejskiego i Muzeum Pomorskiego w Szczecinie, obecnie zbiory liczą ponad 150 tys. eksponatów. Bogate zbiory sztuki Pomorza Zachodniego eksponowane są w budynku dawnego Pałacu Sejmu Stanów przy ul. Staromłyńskiej: m.in. średniowieczna rzeźba kamienna, plastyka i malarstwo gotyckie, sztuka renesansowa i barokowa. W 2011 r. otwarto w gmachu stałą wystawę poświęconej sztuce na dworze książąt pomorskich w okresie jej największego rozkwitu w XVI i początkach XVII wieku. Kolekcja szczecińskiego Muzeum jest największym istniejącym zbiorem dzieł sztuki związanym z działalnością książąt z dynastii Gryfitów, a jednym z najcenniejszych spośród prezentowanych obiektów jest „Portret księcia pomorskiego Filipa I” pędzla Lucasa Cranacha Młodszeo z 1541 r. Na ekspozycji znalazły się również klejnoty i stroje książęce wydobyte z krypty pod kaplicą zamkową w 1946 r. oraz malowidło

przedstawiające genealogię książąt pomorskich z 1598 r. W głównym gmachu Muzeum Narodowego prezentowane są zbiory morskie i archeologiczne (m.in. wykopaliska na Wolinie), sztuka pozaeuropejska i kopie rzeźb antycznych z kolekcji ofiarowanej miastu przez rodzinę Dorhów. W gotyckim budynku Ratusza Staromiejskiego mieści się *Muzeum Historii Szczecina*. W jego wnętrzach zaaranżowano ekspozycję ukazującą dzieje miasta złożoną z: kolekcji zabytków archeologicznych znalezionych podczas prac na Podzamczu (m.in. słynny skarb złożony ze gotyckich pozłacanych, srebrnych ozdób oraz monet pomorskich)zabytki rzemiosła (złotnictwa, konwisarstwa, kowalstwa, itp.), a także obrazy i fotografie z widokami Szczecina z różnych okresów. Obecnie trwa rozbudowa Muzeum o gmach przeznaczony na *Centrum Dialogu „Przełomy”*. W przyszłości planowana jest budowa *Muzeum Morskiego* na Łasztowni.

Wnętrza **Muzeum Zamkowego**, urządzonego we wschodnim skrzydle Zamku Książąt Pomorskich, służą ekspozycji cynowych sarkofagów książęcych wydobytych z krypty pod kaplicą. Na ekspozycji przedstawiono również dzieje architektury zamku oraz eksponaty archeologiczne. W katedrze p.w. św. Jakuba Apostoła działa **Muzeum Diecezjalne**, w którym zgromadzono m.in. fragmenty nagrobków z kościoła św. Jakuba oraz zabytki (obrazy, rzeźby, fragmenty wystrojów) przeniesione z różnych miejscowości Pomorza Zachodniego. **Muzeum Literatury** znajdujące się w XIX w. gmachu Książnicy Pomorskiej przechowuje zabytkowe zbiory liczące 30 tysięcy starych druków z XV–XVIII wieku, ponad 100 tysięcy fotografii a także unikatowe zasoby rękopiśmienne, muzyczne, ikonograficzne, kartograficzne, dokumenty życia społecznego oraz ogromny zbiór pomeraników. W najmłodszej placówce muzealnej Szczecina - **Muzeum Techniki i Komunikacji** otwartej w 2010 r. można oglądać zabytki techniki związane ze szczecińską motoryzacją, komunikacją oraz eksponaty związane z działalnością fabryki Stoewera. Aktualnie w trakcie budowy znajduje się **Muzeum Przełomów**, planowane m.in. jako placówka badawcza i jednocześnie multimedialne muzeum historyczne wojennego i powojennego Szczecina oraz Pomorza Zachodniego.

g) zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta

W wyniku analizy zasobów dziedzictwa kulturowego Szczecina dokonano¹³ ich waloryzacji dzieląc na obiekty i obszary o znaczeniu europejskim, krajowym i regionalnym (wybór)¹⁴.

Zabytki o znaczeniu:	Zabytki nieruchome
Europejskim	1. Zamek Książąt Pomorskich, ul. Korsarzy 2, XV-pocz. XVII w. 2. Bazylika Archikatedralna p.w. św. Jakuba, ul. Ks. kard. S. Wyszyńskiego, XIII-XVI w. 3. Kościół p.w. św. Jana Ewangelisty, ul. Św. Ducha 9, XIII-XIV w. 4. Bramy Portowa i Królewska, pl. Brama Portowa, plac Hołdu Pruskiego, 1724-1740. 5. Zespół Wałów Chrobrego z gmachami Muzeum Miejskiego, ob. Narodowego (nr 3, 1907-1913), Rejencji, ob. Urzędu Wojewódzkiego (nr 4. 1906-1911) oraz ob. Akademii Morskiej (nr 1-2 – dwa gmachy z lat 1902-1905 i ok. 1914-1921) – osobne wpisy do każdego z gmachów i do tarasów. 6. Cmentarz Centralny, ul. Ku Słońcu, od 1900 r. 7. Zespół zieleni: Jasne Błonia, Park Kasprowicza, Różanka, pocz. XX w. lata 20., 30. XX
Krajowym	1. Kościół p.w. św. Piotra i Pawła, pl. św. Piotra i Pawła, XIV-XVI w. 2. Kościół p.w. Najświętszego. Serca Pana Jezusa, pl. Zwycięstwa 3, 1913-1919 3. Kościół p.w. św. Rodziny (d. św. Krzyża), ul. Królowej Korony Polskiej 27, 28, 28a,b,c, 1929-1931 4. Kościół p.w. św. Andrzeja Boboli (d. św. Mikołaja), ul. Pocztowa 22, 1932-1933 5. Zespół zabudowy Śródmieścia (ul. J. Piłsudskiego, Jana Pawła II, Piastów, Wojska Polskiego, place Szarych Szeregów, Odrodzenia, Grunwaldzki) 6. Zespół zabudowy willowej d. Westend (Łękno, Pogodno), od placu Szarych Szeregów, wzdłuż alei Wojska Polskiego, XIX/XX w. 7. Zespół zabudowy willowej wokół placu Jakuba Wujka (d. Neu Westend), pocz. XX w. 8. Zespół zabudowy willowej w typie „miasta-ogrodu” Wzgórze Ackermanna (wzdłuż ul. Waryńskiego pomiędzy ulicami Mickiewicza i Wojska Polskiego), ok. 1910 9. Kamienica Loitzów, ul. Kurkowa 1, 1546-1547 10. Budynek Sejmu Stanów, ob. Muzeum Narodowe, ul. Staromłyńska 27, 1726-1728 11. Pałac Velthusena, (ob. Zespół szkół Muzycznych) ul. Staromłyńska 13, 1778-1779 12. Fontanna z orłem, pl. Orła Białego, 1732 13. Nowy (tzw. Czerwony) Ratusz, pl. Batorego 4, 1875-1879 14. Poczta nr 2, ul. Dworcowa 20, 1872-1877 15. Poczta nr 1, al. Niepodległości 41-42, 1901-1905 16. Gmach Generalnej Dyrekcji Banku Hipotecznego Ziemstwa Pomorskiego (ob. Bank PKO BP), al. Niepodległości 40 17. Liceum Ogólnokształcące nr 1, d. Gimnazjum Miejskie, al. Piastów 12, 1900-1903 18. Liceum Ogólnokształcące nr 2, ul. Henryka Pobożnego, d. Gimnazjum Mariackie, nowy gmach 1913-1915 19. Wojewódzki Zakład Doskonalenia Zawodowego (d. Szczecińska Szkoła Rzemiosł Artystycznych), pl. Kilińskiego 3, 1929-1930 20. Kamienica, ul. Św. Wojciecha 1, 1902-1904 21. Willa Lentza, al. Wojska Polskiego 84, 1888-1889 22. Willa, ob. Katolickie Liceum Ogólnokształcące, al. Wojska Polskiego 76, 1896-

¹³ Punkty g i h opracowano na podstawie niepublikowanych materiałów autorstwa Macieja Słomińskiego.

¹⁴ Obiekty i obszary niewpisane do rejestru zabytków zaznaczono kursywą.

	1897 23. <i>Willa, ul. Bałuckiego 5, 1911-1912</i> 24. <i>Osiedle Niebuszewo, ul. Krasińskiego, Orzeszkowej, Kadłubka, Niemcewicza i inne, 1925-1930</i> 25. <i>Zabudowa Portu Wolnościowego, wyspa Łasztownia, ul. Władysława IV, Bytomska, 1894-1901</i> 26. <i>Papiernia „Skolwin”, lata 20. i 30. XX w</i> 27. <i>Ratusz Staromiejski, ob. Muzeum Historii Szczecina (Oddział Muzeum Narodowego w Szczecinie), ul. Mściwoja 8</i>
Regionalnym (wybór)	1. <i>Kościół garnizonowy p.w. św. Wojciecha, d. Bugenhagena, pl. Zwycięstwa, 1906-1909</i> 2. <i>Kościół p.w. św. Jana Chrzciciela, ul. Bogurodzicy 3 1888-1890</i> 3. <i>Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP, Szczecin-Dąbie, pl. Kościelny 1-4, XIV-XV w., wieża 1866</i> 4. <i>Dworek myśliwski książąt pomorskich, Szczecin-Dąbie, pocz. XVII w., ul. Dziennikarska 39</i> 5. <i>Domki profesorskie, pl. Żołnierza Polskiego 6-11, ul. Mariacka 26, XV w., 1739-1742</i> 6. <i>Gimnazjum Mariackie, stary gmach, pl. Mariacki 1, 1830-1833</i> 7. <i>Urząd Miasta, d. zarząd Prowincji Pomorskiej, pl. Armii Krajowej 1, 1924-1927</i> 8. <i>Budynek Magistratu, ob. Rektorat Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego, ul. Rybacka 1, 1901-1902</i> 9. <i>Gmach sądu, ul. Kaszubska, róg 3 Maja, po 1880</i> 10. <i>Zespół gmachów Dyrekcji Kolei, ul. 3 Maja, Korzeniowskiego, 1858-1910</i> 11. <i>Dawne Kasyno Wojskowe, ob. Zespół szkół Ekonomicznych, ul. 3 Maja 1a, 1872</i> 12. <i>Dawne Gimnazjum im. Króla Wilhelma, ob. Rektorat Uniwersytetu Szczecińskiego, al. Jana Pawła II 22a</i> 13. <i>Zespół szkół pomiędzy ulicami Piastów, Ściegiennego, Bolesława Śmiałego i Jagiellońską, w tym Szkoła Podstawowa nr 1 (d. szkoła średnia dla dziewcząt), al. Piastów 6, Pałac Młodzieży (d. szkoła średnia dla chłopców), al. Piastów 7 (narożnik ul. Ściegiennego), ok. 1900, Szkoła Muzyczna, ul. Bolesława Śmiałego 42, 43 (d. szkoła elementarna), 1899-1901</i> 14. <i>Budynek Biblioteki Głównej Pomorskiego Uniwersytetu Technologicznego, tzw. Stara Chemia (d. Królewskiej Szkoły Rzemiosł Budowlanych), ul. Pułaskiego 10, 1902-1904</i> 15. <i>Budynek Wydziału Elektrycznego ZUT, d. Królewskiej Szkoły Budowy Maszyn, ul. Sikorskiego 37, 1900-1901</i> 16. <i>Zespół dawnego szpitala „Betania”, ul. Mickiewicza, Wawrzyniaka</i> 17. <i>Zespół dawnych zakładów opiekuńczych „Kückenmühler Anstalten”, ul. Arkońska, Chopina, Wszystkich Świętych, Wiosny Ludów, dra Judyma, 2. poł. XIX w.</i> 18. <i>Zespół dawnych koszar, ul. Piastów, Narutowicza, XIX/XX w</i> 19. <i>Zespół zabudowy Nowego Miasta, ul. 3 Maja, Narutowicza, l. 70. XIX w.</i> 20. <i>Zespół zabudowy willowej Pogodna (ul. Wieniawskiego, Konopnickiej, Wołogoska), pocz. XX w.,</i> 21. <i>Zespół zabudowy willowej Głębokie, l. 30. XX w.</i> 22. <i>Zespół wielorodzinnej zabudowy mieszkaniowej na Pogodnie (ul. Mickiewicza i sąsiednie), lata 20. XX w.</i> 23. <i>Zabudowa przemysłowa ul. Kolumba (d. zajezdnia tramwajowa nr 86-89, zespoły zakładów produkcji drożdży i wyrobów spirytusowych, m.in. fabryki Lefevre’a (nr 81-83) i F. Crepina (nr 60), 2. poł. XIX w.</i> 24. <i>Młyn parowy i olejarnia, ul. Dębogórska 31-33, po 1867</i> 25. <i>Wieża Bismarcka, Goław, ul. Narciarska, 1914-1921</i>

h) obiekty proponowane do objęcia ochroną

W wyniku analizy zasobu zabytkowego Szczecina zaproponowano do objęcia ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków (wpisy obszarowe i indywidualne) następujące obiekty i zespoły zabudowy:

OBIEKTY PROPONOWANE DO OBJĘCIA WPISEM DO REJESTRU ZABYTKÓW	
Wpisy obszarowe	1. Zespół zabudowy Śródmieścia (ul. J. Piłsudskiego, Jana Pawła II, Piastów, Wojska Polskiego, place Szarych Szeregów, Odrodzenia, Grunwaldzki), 2. poł. XIX w., pocz. XX w. 2. Zespół zabudowy willowej d. Westend (Łękno, Pogodno), od placu Szarych Szeregów, wzdłuż alei Wojska Polskiego, XIX/XX w. 3. Zespół zabudowy willowej wokół placu Jakuba Wujka (d. Neu Westend), pocz. XX w., pocz. XX w. 4. Zespół zabudowy willowej w typie „miasta-ogrodu” Wzgórze Ackermanna (wzdłuż ul. Waryńskiego pomiędzy ulicami Mickiewicza i Wojska Polskiego), ok. 1910 5. Zespół zabudowy willowej Pogodno, ul. M. Konopnickiej, Wołogoska, Wieniawskiego, pocz. XX w. 6. Zespół zabudowy Nowego Miasta, al. 3 Maja, ul. Potulicka, lata 70. XX w. 7. Zespół osiedla „Głębokie”, lata 30. XX w. 8. Zespół osiedla Niebuszewo, ul. ul. Krasińskiego, Orzeszkowej, Kadłubka, Niemcewicza i inne, 1925-1930
Wpisy indywidualne	1. Kościół p.w. św. Andrzeja Boboli (d. św. Mikołaja), ul. Poczтовая 22, 1932-1933 2. Liceum Ogólnokształcące nr 2, ul. Henryka Pobożnego, d. Gimnazjum Mariackie, nowy gmach 1913-1915 3. Zespół gmachów Dyrekcji Kolei, ul. 3 Maja, Korzeniowskiego, 1858-1910 4. Kościół Chrześcijan Baptystów i Metodystów, ul. Stoisława 4 5. Gmach Prowincjonalnego Zakładu dla Głuchoniemych, ob. Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego, ul. Mickiewicza 64, 1913-1914 6. Budynek Miejskiej Kasy Oszczędnościowej, ul. Mickiewicza 69, 1928-1929 7. Wojewódzki Zakład Doskonalenia Zawodowego (d. Szczecińska Szkoła Rzemiosł Artystycznych), pl. Kilińskiego 3, 1929-1930 8. Dawny szpital św. Piotra i Pawła, ul. Piotra Skargi 1890-1891, 9. Dom rodziny Dohrnów, róg al. 3 Maja i placu Zawiszy, 1853 10. Gmach Narodowego Banku Polskiego, ul. Starzyńskiego 1, 1921-1923 11. Przychodnia Specjalistyczna nr 1, ul. Starzyńskiego 2, 1915-1916 12. Zespół dawnych koszar, ul. Piastów, Narutowicza, XIX/XX w 13. Budynek Jachtklubu, ul. Lipowa 5, 1921 14. Willa, ul. Wielkopolska 19, 1877-1878 15. Willa, ul. Niedziałkowskiego 26, 1905

	16. Willa, ul. Piotra Skargi 17, 1908-1909 17. Willa, ul. Piotra Skargi 18, pocz. XX w., wraz z wyposażeniem z lat 20. XX w., ob. Przedszkole Publiczne nr 30 18. Willa, ul. Królowej Korony Polskiej 9, 1911 19. Willa, al. Wojska Polskiego 68, 1975-1876 20. Willa, ul. Wojska Polskiego 90, 1872 21. Willa, ul. Wojska Polskiego 95, 1875, Willa, al. Wojska Polskiego 164, 1897, ob. Euroregion „Pomerania” 22. Willa, ul. Wieniawskiego 28, 1905 23. Willa, ul. Wołogoska 6, 1906 24. Willa, ul. Waryńskiego 7, 1910-1911, 25. Willa, ul. Hoehne-Wrońskiego 1, ob. Miejska Biblioteka Publiczna, 1910 26. Willa, ul. Stojałowskiego 9, 1910 27. Willa, ul. Solskiego 2, 1907-1908 28. Willa, ul. M. Bałuckiego 5, 1911-1912 29. Willa, ul. Michałowskiego 6, lata 20. XX w. 30. Willa, pl. Jakuba Wujka 6, 1906-1907 31. Zespół budynków Stoczni Remontowej „Gryfia” (m. in. Budynek dyrekcji z wieżą zegarową oraz budynek peryskopowni z wieżą), lata 30. XX w. 32. Budynek dyrekcji dawnych zakładów Didiera, 1880-1910, wraz z metalowym ogrodzeniem oraz portiernią (d. waga), ul. Tama Pomorzańska 13a 33. Zespół gazowni z Wieżą Węglową, ul. Chmielewskiego, Tama Pomorzańska, , 2. poł XIX w., lata 20. XX w. 34. Browar, ul. Chmielewskiego 16, koniec XIX w., lata 20. i 30. XX w.

i) dziedzictwo niematerialne

Ważnym, choć często niedocenianym elementem niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest historyczne nazewnictwo, m.in. nazwy geograficzne, nazwy ulic i placów czy nazwy własne, które są nośnikiem tradycji i historii. Nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej mogą podlegać ochronie zgodnie z art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa daje również możliwość wpisu do rejestru zabytków nazw geograficznych, historycznych i tradycyjnych związanych z zabytkiem (art. 9 ust. 2). Ponadto w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na wniosek organu ds. ochrony zabytków można objąć ochroną zabytki niematerialne (nazwy ulic, placów, nazwy własne budynków i ich zespołów, nazwy budowli – mostów, nabrzeży, nazw parków i zespołów leśnych). Wartościowym elementem dziedzictwa niematerialnego Szczecina są nazwy ulic i placów z pierwszego okresu polskiego Szczecina – np. plac Żołnierza Polskiego, plac Lotników, al. Piastów, plac Zgody, plac Odrodzenia, ul. Jagiellońska, Wielkopolska, Małopolska i t. p.

W ostatnim czasie doszło do zmiany kilku nazw pochodzących z lat 40. XX w. – al. Jedności Narodowej przemianowano na Jana Pawła II, a plac Sprzymierzonych na plac Szarych Szeregów. *Nazwy z okresu pionierskiego są ważnym niematerialnym świadectwem historii miasta i zasługują na ochronę.*

I. Ocena stanu dziedzictwa. SWOT- analiza szans i zagrożeń.

Analiza **SWOT** jest jednym z elementarnych narzędzi diagnostycznych, opisującym stan obecny analizowanego obszaru. Składa się z opisu jego czterech elementów: mocnych (**S**trengths) i słabych stron (**W**eaknesses) – czyli pozytywnych i negatywnych warunków wewnętrznych oraz szans (**O**pportunities) i zagrożeń (**T**hreats) – czyli pozytywnych i negatywnych warunków zewnętrznych. Prezentowana analiza stanowi podstawę do opracowania celów i zasadniczych kierunków działania w zakresie ochrony zabytków na terenie Gminy Miasto Szczecin.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Zachowana historyczna struktura urbanistyczna Śródmieścia, z XIX-wiecznym układem gwiazdzystych placów, tarasem widokowym nad Odrą, dzielnicami willowymi oraz historycznymi układami osadniczymi współczesnych dzielnic. • Zasób wysokiej klasy zabytków architektury stanowiący swoiste „muzeum stylów architektonicznych” od gotyku do modernizmu z wieloma obiektami o europejskim i krajowym znaczeniu m.in.: kościołami gotyckimi, Zamkiem Książąt Pomorskich, barokowymi bramami miejskimi, zespołami architektury mieszkalnej, obiektami sakralnymi oraz gmachami użyteczności publicznej wzniesionym w XIX i XX w. • Wartościowe obszary zabytkowej zieleni w założeniach parkowych i cmentarnych z unikatowym w skali europejskiej kompleksem Cmentarza Centralnego • Wartościowe zespoły postindustrialnej zabudowy i obiektów technicznych związanych także z morskim dziedzictwem miasta. • Duża liczba obiektów w rejestrze zabytków archeologicznych, świadcząca o bogatej i długiej historii miasta. • Funkcjonowanie Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków. • Ukończenie Gminnej Ewidencji	• Dezintegracja przestrzenna poszczególnych części miasta, wyizolowanie obszaru Starego Miasta, poprzez zmianę układu urbanistycznego i komunikacyjnego. • Zniszczenie w wyniku działań II wojny światowej większości zabudowy Starego Miasta, portu i zabudowy mieszkalnej Łasztowni • Dysharmonijna zabudowa pogłębiająca chaos przestrzenny zabudowanych po 1945 r. fragmentów miasta. • Degradacja Śródmieścia: dekapitalizacja historycznej zabudowy w najcenniejszej i najstarszej jego części. • Degradacja obszarów przemysłowych po upadku Stoczni i likwidacji większości zakładów przemysłowych. • Mała liczba obiektów wpisanym rejestru zabytków (w tym układów urbanistycznych, przykładów architektury modernistycznej, obiektów związanych ze szczecińskim przemysłem oraz urządzeń technicznych i dzieł sztuki inżynierskiej,) oraz nie wykorzystanie wszystkich możliwości ochrony (park kulturowy, Pomnik Historii) • Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmują mniej niż połowę obszaru miasta – brak planu Starego Miasta, mało planów na obszarze Śródmieścia. • Współczesne rozbiórki budynków

Zabytków • Przyjęta w 2007 r. uchwała o zasadach dofinansowania przez Gminę Miasto Szczecin zabytków wpisanych do rejestru zabytków • Aktualne dokumenty strategiczne i planistyczne uwzględniające zagadnienia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego. • Ustalony stan własnościowy większości budynków zabytkowych. • Duże doświadczenie władz miejskich i świadomość złożoności problematyki związanej z rewitalizacją kwartałów historycznej zabudowy miasta oraz rozpoznanie najważniejszych zagrożeń i problemów z tym związanych. • Opracowane studia konserwatorsko-krajobrazowe dla obszaru Miasta i poszczególnych osiedli, w których zawarte są zapisy dotyczące ochrony konserwatorskiej • Pozytywny i pionierski w skali Polski przykład rewitalizacji tzw. kwartałów „turzyńskich” w l.90 XX w. • Współpraca Urzędu Miasta z instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami zajmującymi się dziedzictwem kulturowym miasta i jego ochroną oraz dążącymi do poprawy estetyki przestrzeni miejskiej m.in. objęcie mecenatem Prezydenta Miasta oraz patronatem Miejskiego Konserwatora Zabytków konkursu na „Najlepszą Renowację Roku”, udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa Kulturowego	dawnych zakładów przemysłowych (np. huty „Stołczyn”) i historycznej zabudowy miejskiej w północnych dzielnicach miasta i w paśmie nadodrzańskim. • Brak programu remontów obiektów zabytkowych należących do miasta. • Brak gminnej ewidencji zabytków obiektów archeologicznych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Członkostwo Polski w Unii Europejskiej dla której ochrona europejskiego dziedzictwa kulturowego jest istotnym i ważnym zadaniem. • Polska jest sygnatariuszem wielu międzynarodowych dokumentów dotyczących dziedzictwa kulturowego (m.in. archeologicznego). • Podpisanie przez Polskę w 2007 r. „Karty Lipskiej” określającej zasady wspólnej i spójnej polityki zintegrowanego rozwoju miast europejskich. • Dostęp do funduszy europejskich i coraz lepszy system ich wdrażania. • Rozwój nowoczesnych mediów i sposobów komunikacji umożliwia	• Polska w niewystarczającym stopniu stosuje się do standardów Unii Europejskiej w zakresie ładu przestrzennego, polityki przestrzennej i zrównoważonego rozwoju miast (m.in. brak ustawy rewitalizacyjnej niezbędnej do realizacji publicznie wspieranych programów rewitalizacji). • Przeszarżałe rozwiązania w dziedzinie planowania przestrzennego niezgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju (sporządzenie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, które jest obowiązkowe nie ma mocy prawa lokalnego, sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które mają moc prawa lokalnego nie

szeroki dostęp społeczeństwa do informacji m.in. dotyczących dziedzictwa kulturowego, jego zasobu, sposobów ochrony i aktualnego stanu zachowania. • Rozwijanie działalności organizacji pozarządowych, stowarzyszeń i fundacji stanowiące przejaw uczestnictwa społeczeństwa obywatelskiego w procesie ochrony zabytków i opieki nad nimi. • Umacnianie lokalnej tożsamości mieszkańców "Ziem Odzyskanych" – zainteresowanie przedstawicieli generacji urodzonych w Szczecinie historią i dziedzictwem kulturowym rodzinnego miasta. • Spotkania z niemieckimi służbami konserwatorskimi i badaczami - obopólna wymiana doświadczeń i wiedzy dotyczącej wspólnego dziedzictwa oraz metod jego badania i ochrony np. podczas konferencji „ANTIKON” i w ramach konferencji stowarzyszeń polskich i niemieckich historyków sztuki i konserwatorów zabytków oraz Stowarzyszenia Europejski Szlak Gotyku Ceglanego EuRoB	jest obowiązkowe. Pomimo ustawowego obowiązku partycypacji społecznej na etapie powstawania mpzp, pozostaje ona w stopniu zdecydowanie niewielkim. • Brak spójnej i efektywnej polityki państwa dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego (brak m.in. krajowego programu opieki nad zabytkami oraz polityki rewitalizacji miast). • Niewydolność systemu finansowania ochrony i konserwacji zabytków (niskie nakłady z budżetu państwa, brak rozwiązań systemowych np. ulg konserwatorskich, Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków) • Osłabienie roli i kompetencji służb konserwatorskich (Generalny Konserwator Zabytków w randze wiceministra, konserwatorzy wojewódzcy w strukturach urzędów wojewódzkich, miejscy konserwatorzy bez kompetencji i z niejednorodnym zakresem działania w skali kraju). • Słabość prawa i problemy z jego egzekucją – większość sankcji nie znajduje kontynuacji w działaniach prokuratorów i sądów (niska szkodliwość społeczna zniszczenia zabytku). Niezgodne z obowiązującymi przepisami (w tym kpa) wprowadzenie ochrony konserwatorskiej w ramach gminnej ewidencji zabytków. • Zjawisko wyludniania centrów miast polskich i ich suburbanizacja. • Niski poziom edukacji estetycznej w polskim szkolnictwie (szkoły podstawowe i gimnazja)

VII. Założenia programowe

W aktualnym *Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Miasto Szczecin* działania związane z opieką nad zabytkami samorządu, stanowią kontynuację działań opartych o sformułowane w perspektywie wieloletniej priorytety wyznaczone przez *Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasto Szczecin na lata 2008-2012*¹⁵. Wiele przyjętych w nim założeń programowych pozostaje nadal aktualna, zarówno ze względu na ich długofalowy charakter jak też z uwagi na to, że z powodu wielości zadań i szczupłości środków finansowych wiele zadań zostało zrealizowanych częściowo.

¹⁵ *Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Miasto Szczecin na lata 2008-2012*, opr. Małgorzata Jankowska, Elwira Wolender, s.15-25.

a) priorytety Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Priorytety zostały określone na podstawie analizy SWOT i w oparciu o cele wynikające z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zgodnie z art. 87 ust. 2, i stanowiące podstawę prawną do opracowania gminnych programów opieki nad zabytkami (vide rozdz. II s.3).

Określono osiem priorytetów, przy czym za najważniejsze uznano dokumentowanie zasobu kulturowego miasta oraz działania zmierzające do powstrzymania procesu degradacji zabytków m.in. poprzez prace remontowo-konserwatorskie, stworzenie instrumentów prawnych i finansowych oraz pomoc finansową.

Priorytety te to:

1. Opracowanie pełnej dokumentacji zasobu kulturowego miasta.
2. Stworzenie instrumentów prawnych i finansowych pozwalających na zahamowanie procesów degradacji zabytków i sukcesywną poprawę ich stanu technicznego, poprzez pomoc finansową a także wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
3. Przyjęcie podczas prac remontowo konserwatorskich, jako obowiązującej zasady, rekonstrukcji brakujących elementów w przypadku zachowania ponad 50 % oryginalnej substancji a tym samym podjęcie prac pozwalających na przywrócenie brakujących elementów wyposażenia wystroju zarówno zewnętrznego jak i wewnętrznego zabytków i zespołów urbanistycznych
4. Podkreślenie szczególnego charakteru najważniejszych obiektów dziedzictwa kulturowego miasta, poprzez właściwą ekspozycję zabytków i obszarów objętych ochroną konserwatorską.
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność obiektów zabytkowych dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
6. Kontynuowanie działalności edukacyjnej i wydawniczej.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy.
8. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków a także pomoc w przygotowaniu właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy unijnych, ministerialnych i samorządowych.

b) Kierunki działań i zadania programu opieki

Kierunki działań dla realizacji *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Miasto Szczecin* zostały określone w oparciu o założone priorytety w ramach których przyjęto kierunki działań wskazano zadania.

Zakłada się, że kierunki *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami* będą realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, właścicieli oraz zarządców obiektów, organizacji pozarządowych i stowarzyszeń, lokalnego środowiska naukowego. W imieniu Gminy Miasto Szczecin zadania będą prowadzone przez gminne jednostki organizacyjne (Zarząd Budyneków i Lokali Komunalnych, Zarząd Dróg i Transportu Miejskiego, Zakład Usług Komunalnych, szkoły, instytucje kultury i in.) oraz wydziały Urzędu Miasta (Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków, Wydział Kultury, Wydział Gospodarki Nieruchomościami,

Wydział Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska, Biuro Strategii, Biuro Komunikacji Społecznej i Marketingu i in.) w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, Strategia Rozwoju Szczecina 2025, Lokalny Program Rewitalizacji dla Miasta Szczecin),
- finansowe (np. dotacje, nagrody, system ulg finansowych dla właścicieli i zarządców),
- społeczne (np. edukacja, promocja, informacja)

Realizacja priorytetu 1, 2 Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Szczecin w ramach celu strategicznego:

Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji zagospodarowania przestrzennego miasta

Kierunki działań	Zadania
Umieszczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego Szczecina zapisów dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami oraz ochrony krajobrazu kulturowego	1. Opracowywanie na bieżąco dla obszarów i obiektów analiz oraz studiów przydatnych do podejmowania decyzji planistycznych oraz wskazanie obszarów priorytetowych do sporządzania mpzpm ze względu na ochronę krajobrazu kulturowego i zabytków Miasta 2. Określenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego warunków ochrony terenów zabytkowych, stref archeologicznych, zieleni historycznej z uwzględnieniem danych z aktualizowanej gminnej ewidencji zabytków
Monitoring danych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami w kolejnych edycjach Strategii Rozwoju Szczecina 2025 i Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Szczecin	1. Podjęcie rewitalizacji wytypowanych w Strategii Rozwoju Szczecina 2025 i Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Miasta Szczecin, obszarów: • przemysłowych, • powojkowych, • substancji mieszkaniowej, • obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

Realizacja priorytetu 2, 4 Gminnego programu opieki nad zabytkami Szczecina w ramach celu strategicznego:

Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami przyrody i równowagi ekologicznej.

Kierunki działań	Zadania
Zachowanie naturalnych powiązań obiektów zabytkowych z otoczeniem przez zapewnienie warunków prawnych i finansowych w celu właściwego utrzymania krajobrazu kulturowego	1. Uwzględnienie w planach zagospodarowania aktualnej bazy danych o zabytkach rejestru zabytków, gminnej ewidencji zabytków, wykazu stanowisk archeologicznych, dóbr kultury współczesnej, elementów krajobrazu.

	2. Przyspieszenie prac nad powstaniem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenu całego miasta. 3. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków poprzez rozpoznawanie i wprowadzanie do kart ewidencyjnych informacji o rozbiórkach, modernizacji i remontach obiektów wykazanych w ewidencji. 4. Poszerzenie gminnej ewidencji zabytków o załączniki fotograficzne, które będą dostępne na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Miasta Szczecin. 5. Systematyczne uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej gminnej ewidencji zabytków archeologicznych o informacje uzyskiwane od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o odkrywanych reliktach przeszłości oraz badań weryfikacyjnych AZP. 6. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych 7. Wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków cennych obszarów (np. Śródmieście, dzielnica Pogodno) oraz obiektów zabytkowych należących do Gminy Miasto Szczecin . 8. Przygotowanie dokumentacji (w tym wykonanie kart ewidencyjnych zabytków architektury i urbanistyki), niezbędnej do rozpoczęcia procedury wpisu do rejestru. 9. Rekomendowanie do wpisu na listę Pomników Historii najcenniejszych założeń zabytkowych i powoływanie parków kulturowych m. in: Cmentarz Centralny, Park Kasprowicza z pl. Jasne Błonia, zespół urbanistyczno architektoniczny zabudowy ul. Wały Chrobrego.
Realizacja priorytetu 1, 2, 3, 5 Gminnego programu opieki nad zabytkami Szczecina w ramach celu strategicznego: Zahamowanie procesów degradacji obiektów i terenów zabytkowych oraz doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	
Kierunki działań	Zadania
Przeciwdziałanie niszczeniu i niewłaściwemu użytkowaniu zabytków	1. Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność Gminy Miasto Szczecin (m.in. przy obiektach wymienionych w sprawozdaniach z realizacji GPOnZ.) 2. Opracowanie długofalowego, uwzględniającego kompleksowość działań planu remontów obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych.

	3. Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością Gminy Miasto Szczecin 4. Kontynuowanie dofinansowywania prac rewaloryzacyjnych przy obiektach niebędących własnością Gminy Miasto Szczecin zgodnie z przyjętą w 2007 r. uchwałą. 5. Opracowanie planu systematycznej kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych 6. Zabezpieczanie obiektów zabytkowych przed pożarem i włamaniem (montowanie system zabezpieczeń przeciwpożarowych oraz antywłamaniowych). 7. Uwzględnianie w umowach sprzedaży/dzierżawy/itp. warunków właściwego użytkowania obiektów zabytkowych obowiązku przeprowadzenia prac remontowych w określonym terminie (umieszczanie klauzuli o możliwości odstąpienia od umowy, gdy obiekt jest niszczone przez dzierżawcę lub nieprawidłowo przez niego użytkowany) 8. Zwiększenie środków finansowych na działania ratownicze i dokumentujące niszczone dobra kultury . 9. Prowadzenie działań mających na celu zmniejszenie efektów natężenia ruchu komunikacyjnego w otoczeniu i na terenach zabytkowych poprzez tworzenie deptaków oraz stref uspokojonego ruchu. 10. Ograniczenie lokalizacji punktów gastronomicznych i handlowych na terenach historycznej zieleni reprezentacyjnych układów historycznych objętych ochroną konserwatorską. 11. Opracowanie programu eliminowania innych źródeł zanieczyszczenia powietrza w historycznym centrum, w tym nie ekologicznych źródeł ogrzewania. 12. Wykonywanie dokumentacji poprzedzających prace remontowo-konserwatorskie: sondażowych badań, ekspertyz, programów prac konserwatorskich.
Ochrona zabytków niematerialnych	1. Wykonanie opracowania obejmującego zabytki Szczecina niematerialne, np. historyczne nazwy miejsc i obiektów, nazwy związane z lokalną historią, tradycją , topografią ,itp. w celu objęcia ich ochroną prawną.

Ochrona dóbr kultury współczesnej	1. Objęcie ochroną prawną wytypowanych w aktualnych dokumentach strategicznych i planistycznych dóbr kultury współczesnej (układów urbanistycznych, obiektów architektury i przestrzennych form plastycznych)
Udostępnienie właścicielom i zarządom zabytków bazy danych dotyczącej sposobu prowadzenia prac	1. Stworzenie bazy danych podmiotów prawnych i fizycznych, za ich zgodą, zajmujących się czynną konserwacją i renowacją obiektów zabytkowych, spełniających ustawowe wymagania do prowadzenia tych prac.
Realizacja priorytetu 2, 3, 4, 5 Gminnego programu opieki nad zabytkami Szczecina w ramach celu strategicznego:	
Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego	
Kierunki działań	Zadania
Objęcie ochroną najbliższego sąsiedztwa zabytku celem zachowania właściwej ekspozycji obiektów i obszarów zabytkowych	1. Podjęcie kompleksowych prac remontowych i konserwatorskich obiektów i obszarów zabytkowych usytuowanych na trasach turystycznych: Miejski Szlak Turystyczny, EuRoB, Złoty Szlak, Szlak św. Jakuba i inne . 2. Likwidacja nielegalnych reklam umieszczonych na obiektach zabytkowych bez uzgodnienia z BMKZ.
Nacisk na prace konserwatorskie uwzględniające odsłonięcie rekonstrukcję elementów dawnego wystroju obiektów zabytkowych	1. Zwiększenie środków na prace badawcze obejmujące badania odkrywkowe dotyczące dokumentacji historycznego wystroju zabytków. 2. Kontynuacja renowacji zabytkowych pomp miejskich. 3. Kontynuacja prac badawczych oraz konserwatorskich związanych z przywróceniem polichromii i innych elementów wystroju wnętrz oraz kolorystyki elewacji.
Uwzględnianie wartości ekspozycyjnych poszczególnych obiektów, układów przestrzennych walorów krajobrazowych miasta oraz powiązanie ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego w przestrzeni miejskiej	1. Przywrócenie historycznych punktów widokowych (wieże Bismarcka i Quistorpa) 2. Opracowanie programu iluminacji obiektów charakterystycznych w panoramie miasta. 3. Wykonanie opracowania określającego zasady estetycznych i widokowych rozwiązań w rejonach głównych wlotów do miasta. 4. Wykonanie opracowania dot. zasad ochrony obiektów charakterystycznych w panoramie miasta przed montażem urządzeń sieciowych i telekomunikacyjnych.

Realizacja priorytetu 2, 4, 6, 8 Gminnego programu opieki nad zabytkami Szczecina w ramach celu strategicznego:

Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami

Kierunki działań	Zadania
Uwzględnienie walorów kulturowych i przyrodniczych miasta i jego okolic przy tworzeniu oferty turystycznej	1. Kontynuacja tworzenia bazy danych o zabytkach dostępnych na stronach internetowych Wikipedii (projekt pilotażowy Internetowej Encyklopedii Szczecina). 2. Kontynuacja prac nad wdrażaniem Systemu Informacji Miejskiej (m.in. poprzez umieszczanie tablic przy zabytkowych budynkach, pomnikach, skwerach, placach itp.) 3. Utrzymanie istniejących i tworzenie nowych tras edukacyjno-turystycznych po zasobach przyrodniczych i kulturowych miasta. 4. Promowanie dziedzictwa kulturowego Szczecina poprzez publikacje albumowe, przewodniki, foldery, plakaty, pocztówki. 5. Przywracanie punktów infrastruktury wodnej (przystanie żeglarskie, targowiska rybne, nadbrzeżna gastronomia).
Włączenie miasta w międzynarodowe i krajowe programy oraz szlaki turystyczne promujące zabytki	1. Udział w programach i stowarzyszeniach nastawionych na promocję dziedzictwa kulturowego pod kątem atrakcji turystycznych, w tym programy: EuRoB, Europejski Szlak Kulturowy na Obszarze Południowego Bałtyku Pomorska Droga Św. Jakuba. 2. Udział w targach, konferencjach w celu promowania wartości materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego.
Popularyzacja zasobów kulturowych miasta w prasie, radiu, telewizji, internecie	1. Wykorzystanie prasy, radia, telewizji, internetu do prezentacji dziedzictwa kulturowego miasta, podejmowanych działań oraz problemów związanych z jego ochroną. 2. Uczytelnienie strony internetowej Urzędu Miasta i wyodrębnienie informacji o dziedzictwie kulturowym Szczecina.
Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego	1. Przygotowanie informacji na stronach internetowych miasta o lokalnej tradycji kształtowania zabudowy i dawnych materiałach budowlanych, rekomendowanych dostosowania w zabudowie historycznej

Budowanie tożsamości mieszkańców poprzez wspieranie działań społecznych chroniących i promujących lokalne dziedzictwo kulturowe	1. Popularyzacja idei społecznego opiekuna zabytków m. in poprzez przeprowadzenie szkoleń przyszłych opiekunów zabytków. 2. Określenia zasad przyznawania nagrody, wyróżnienia Prezydenta Miasta za właściwą opiekę nad zabytkiem. 3. Obejmowanie przez Prezydenta Miasta patronatem honorowym działań społecznych, których dochód przeznaczony będzie na potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego (zbiórki, akcje społeczne, loterie itp.).

Realizacja priorytetu 6, 7, 8 Gminnego programu opieki nad zabytkami Szczecina w ramach celu strategicznego:

Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków

Kierunki działań	Zadania
Wypracowanie czytelnych zasad finansowego wsparcia dla właścicieli obiektów zabytkowych	1. Opracowanie zasad przyznawania rekompensat i ulg dla właścicieli i dzierżawców obiektów zabytkowych, sprzyjających podejmowaniu przez nich działań rewaloryzacyjnych i konserwatorskich 2. Dążenie do zwiększenia budżetu Gminy Miasto Szczecin przeznaczonego na ochronę zabytków (w tym prace remontowo-konserwatorskie, badawcze, ratownicze i dokumentacyjne).

Realizacja priorytetu 7 Gminnego programu opieki nad zabytkami Szczecina w ramach celu strategicznego:

Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

Kierunki działań	Zadania
Szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną w celu reaktywacji na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów	We współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy przygotowanie programu szkoleń i warsztatów z zakresu tradycyjnych sztuk budowlanych w oparciu o lokalną tradycję (murarstwo, dekarstwo, ciesielstwo itp.)
Stałe podnoszenie poziomu wykształcenia oraz znaczące zwiększenie liczby pracowników samorządowych zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.	Udział w specjalistycznych programach szkoleniowych, konferencjach, warsztatach, mających na celu przygotowanie i podnoszenie kwalifikacji kadr administracji samorządowej wykonującej zadania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego.

VIII. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym miejski program opieki nad zabytkami jest samorząd miasta. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez działania władz miejskich na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych.

Program wymaga współdziałania samorządu miejskiego z:

- instytucjami ochrony zabytków, ochrony środowiska i ośrodkami naukowymi,
- organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną i opieką nad zabytkami,
- diecezjami – w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami sakralnymi.

Samorząd miejski ma oddziaływać na różne podmioty mające do czynienia z obiektami zabytkowymi, w tym także na mieszkańców, tak by wywoływać ich pożądane zachowanie prowadzące do realizacji zamierzonych celów.

Zakłada się, że w realizacji miejskiego programu opieki nad zabytkami dla miasta Szczecina wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów:

instrumenty prawne:

- przepisy prawne wynikające z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta oraz inne dokumenty określające strategię miasta,
- ustanawianie różnych form prawnej ochrony zabytków (m.in. wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków, powoływanie parków kulturowych, wpis na listę Pomników Historii;

instrumenty finansowe:

- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania,
- europejskie instrumenty finansowe (fundusze unijne i pozostałe);

instrumenty koordynacji:

- strategię rozwoju miasta,

- plany rozwoju lokalnego,
- programy prac konserwatorskich,
- programy ochrony środowiska,
- studia i analizy, koncepcje,
- plany rewitalizacji;

instrumenty społeczne:

- edukacja kulturowa,
- informacja,
- działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- współdziałanie z organizacjami pozarządowymi, diecezjami, stowarzyszeniami regionalnymi, ośrodkami naukowymi oraz właścicielami i posiadaczami obiektów zabytkowych;

instrumenty kontrolne:

- monitorowanie danych zawartych w gminnej ewidencji zabytków,
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego.

IX. Realizacja programu opieki nad zabytkami w latach 2008-2012.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami za realizację gminnego programu opieki nad zabytkami odpowiada Prezydent Miasta Szczecina, który winien co dwa lata sporządzić sprawozdanie z jego wdrażania i przedstawić je Radzie Miasta.

Wymagane sprawozdania zostały sporządzone w 2010 r. i w 2013 r., przez działającego, w imieniu i z upoważnienia Prezydenta Miasta Szczecina, Miejskiego Konserwatora Zabytków (vide aneks A) oraz przekazane Radzie Miasta Szczecin i Zachodniopomorskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków. *Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasto Szczecin na lata 2008-2012* określił działania konieczne do utrzymania spójnej polityki ochrony dziedzictwa kulturowego

Szczecina. Działania służące wdrażaniu programu określono w oparciu o osiem celów, przy czym trzy z nich uznano za priorytetowe:

1. Opracowanie pełnej dokumentacji zasobu kulturowego Miasta
2. Stworzenie instrumentów prawnych i finansowych pozwalających na zahamowanie procesów degradacji zabytków i sukcesywną poprawę ich stanu technicznego poprzez pomoc finansową a także wspieranie inicjatyw służących wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami
3. Przyjęcie podczas prac remontowo-konserwatorskich, jako obowiązującej zasady, rekonstrukcji brakujących elementów w przypadku zachowania ponad 50 % oryginalnej substancji

Ad.1 Najważniejszym działaniem było zakończenie weryfikacji Gminnej Ewidencji Zabytków oraz opracowanie jej w formie elektronicznych kart ewidencyjnych. GEZ obejmuje aktualnie 3793 obiekty, których elektroniczną bazę umieszczono na witrynie internetowej Urzędu Miasta. Ponadto udokumentowano na fotografiach 6000 historycznych budynków. Wykonano również dokumentację w formie kart ewidencyjnych zabytków architektury i urbanistyki (22 szt.) a także ekspertyzy oraz studia historyczno-architektoniczne.

Ad. 2 Aby zapewnić pełną ochronę konserwatorską dla cennych zabytków i uniemożliwić ich dalszą degradację przygotowano wpisy do rejestru zabytków nieruchomych kilkudziesięciu obiektów m.in. obiektów sakralnych, budynków mieszkalnych, obiektów przemysłowych, układów urbanistycznych, zespołów architektonicznych i założeń parkowych (w sumie 28 decyzji administracyjnych). Ponadto określone zostały przez Zespół d.s. Rewitalizacji Miasta obszary miasta do objęcia przyspieszonymi planami rewitalizacyjnymi, oraz zakończono procedury objęcia miejscowymi planami 42,6 % obszaru Szczecina, w tym historycznego centrum Miasta.

Zgodnie z art. 22 ust. 5 znowelizowanej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wyznaczony został w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Szczecinie zasób gminnej ewidencji obejmujący prócz obiektów rejestrowych, obiekty wyznaczone przez prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz obiekty ujęte w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków (WEZ liczący 350 obiektów).

W ramach dotacji celowych sfinansowano prace w kilkunastu obiektach zabytkowych (vide rozdział XI) oraz zapewniono wkład własny przy staraniu się o fundusze zewnętrzne.

Ad. 3 Przeprowadzono prace konserwatorskie, zgodne z przyjętą zasadą, w katedrze p.w. św. Jakuba Apostoła oraz w kościołach: p.w. św. Jana Ewangelisty, p.w. Wniebowzięcia NMP, p.w. św. Piotra i św. Pawła oraz p.w. św. Józefa Oblubieńca NMP. Ponadto odtworzono wystrój klatki schodowej w dawnym kasynie wojskowym przy ul. 3 Maja 1a oraz zakończono prace ratowniczo zabezpieczające budynku dawnej olejarni przy ul. Dębogórskiej 31-33 i konserwację budynku przy ul. Storrady 2. Zabezpieczono i uporządkowano wieżę Quistorpa oraz wykonano prace naprawcze zniszczonego narożnika barokowej Bramy Portowej i konserwację ogrodzenia willi przy ul. P. Skargi 14.

Potrzeby w zakresie prac remontowo-konserwatorskich były wielokrotnie wyższe, niż ograniczone środki będące w dyspozycji Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków. Kilkanaście podmiotów starających się o dotacje nie otrzymało ich. Z powodu braku środków nie podjęto prac remontowo-konserwatorskich w zdegradowanych obiektach stanowiących własność komunalną m.in. trzech willach przy ul. Wojska Polskiego (nr 64, nr 72 i nr 115) oraz kamienicy przy ul. Malczewskiego 24.

Natomiast dzięki pozyskaniu funduszy, przy udziale Wydziału Inwestycji Miejskich, udało się przeprowadzić kompleksowe i znaczące prace w dwóch obiektach miejskich, które stały się siedzibami dwóch nowych instytucji kultury Muzeum Techniki i Komunikacji (dawna zajezdnia tramwajowa) oraz galerii sztuki współczesnej: Trafostacja Sztuki (dawny zakład elektryczny Trafo).

W ramach pozostałych celów wykonano działania, wśród których za najważniejsze można uznać:

- oznakowanie „błękitną tarczą” wszystkich zabytków nieruchomości znajdujących się w rejestrze zabytków,
- iluminację 5 obiektów sakralnych,
- przebudowanie bulwarów (Gdyński i Piastowski) i utworzenie edukacyjno-turystycznej Alei Żeglarzy,
- dążenie do zapewnienia właściwej ekspozycji zabytków (m.in. poprzez przekazanie pouczeń do zarządców obiektów i terenów zabytkowych o obowiązku uzgadniania reklam ze służbą konserwatorską),

- współpracę z instytucjami (Biuro Dokumentacji Zabytków i Narodowy Instytut Dziedzictwa) i organizacjami pozarządowymi (Stowarzyszenie na Rzecz Cmentarza Centralnego, Stowarzyszenie Nasze Wycieczki, Stowarzyszenie „Kupcy na rzecz Szczecina”, Fundacja Sedina.pl, Stowarzyszenie SENS) na rzecz promocji dziedzictwa kulturowego Szczecina,
- działalność edukacyjną (udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa Kulturowego) i wydawniczą (przygotowanie tekstów do kwartalnika „Renowacje i Zabytki” w 2011 r., który w całości został poświęcony Szczecinowi, przygotowanie folderów i publikacji promujących szlaki turystyczne i dziedzictwo kulturowe Szczecina),
- zwiększenie zatrudnienia i wyodrębnienie ze struktury wydziałowej Biura Miejskiego Konserwatora,
- opracowanie we współpracy z zarządcą, zasad lokalizacji tymczasowych punktów handlowych w obrębie zabytkowych założeń parkowych Jasne Błonia-Park Kasprowicza.

X. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określone zostały w rozdziale 7. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną lub inną jednostkę organizacyjną (w tym - także jednostkę z sektora finansów publicznych) posiadającą tytuł prawny do obiektu. Na podstawie art. 71 ust. 2 ustawy sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego jest zadaniem własnym tej jednostki.

Istnieje wiele form dofinansowania zadań związanych z opieką nad zabytkami. Mogą pochodzić z budżetu państwa lub źródeł zewnętrznych z funduszy europejskich. Przede wszystkim pochodzą one ze środków publicznych:

Budżet państwa i samorządu

Zasady finansowania opieki nad zabytkami z budżetu państwa uregulowane są ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.) oraz Rozporządzeniem Ministra Kultury dnia 06 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112 poz. 940 z późn. zm.).

Zgodnie z w/w przepisami, obowiązek finansowania prac przy zabytku spoczywa na właścicielu lub posiadaczu zabytku, przy czym osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. Dotacja może być udzielona przez:

- a) Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- b) Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- c) Organ stanowiący województwa, powiatu lub gminy
- d) Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- e) Fundusz Kościelny

Ad. a W przypadku dotacji ministerialnej, prace muszą być realizowane w ramach zadań mieszczących się w ogłaszanych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programach operacyjnych lub priorytetach tych programów, realizujących cele zawarte w Narodowej Strategii Rozwoju Kultury. Aktualne programy ogłaszane są na stronie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego: www.mkidn.gov.pl.

Na 2014 r. obowiązuje program „Dziedzictwo kulturowe”, priorytet „Ochrona zabytków”. Program ma na celu ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwację i rewaloryzację zabytków oraz udostępnianie zabytków na cele publiczne.

Ad. b Z budżetu Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków finansowane są prace, zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Informacje umieszczone są na stronie:

<http://www.wkz.szczecin.pl>

Ad. c Gmina Miasto Szczecin

Z budżetu Gminy Miasto Szczecin środki na **dotacje celowe** przyznawane są na mocy Uchwały Nr IX/274/07 przyjętej przez Radę Miasta w dniu 14 maja 2007 r. w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanych do rejestru zabytków (opublikowana w *Dz. Urz. Woj. Zachodniopom. nr 70 z dnia 8 czerwca 2007 r.*-vide Aneks B).

Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego

Z budżetu Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego przyznawane są środki na dotacje celowe na mocy Uchwały Nr XVI/215/12 z dnia 19 czerwca 2012 r. na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego

Ad. d Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej jest państwową jednostką prawną, z którego środków możliwe jest finansowanie prac przy zabytkowych parkach wpisanych do rejestru zabytków- w ramach programu „Ochrona przyrody i krajobrazu”, priorytet „Ochrona i rewaloryzacja zabytkowych parków i ogrodów”.

Ad. e Fundusz Kościelny – środki budżetowe Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji - Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, przeznaczone m.in. na remonty i konserwacje obiektów sakralnych o wartości zabytkowej. Środki funduszu mogą być udzielone wyłącznie na podstawowe prace zabezpieczające obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Podmiotami uprawnionymi do występowania o dotację z funduszu kościelnego są:

- osoby prawne Kościoła Rzymskokatolickiego,
- osoby prawne innych kościołów i związków wyznaniowych działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych,
- osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych wpisanych do rejestru kościołów i związków wyznaniowych, o którym mowa w art. 30 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. z 2005 r., Nr 231 poz. 1965 z późniejszymi zmianami).

Środki Europejskie

Unijne

Fundusze strukturalne są narzędziami realizacji polityki spójności prowadzonej przez Unię Europejską w celu wyrównywania różnic społecznych i gospodarczych w krajach członkowskich.

W obecnym roku dobiega końca okres programowania środków unijnych na lata 2007 – 2013, które zostały w większości rozdysponowane.

Planowy, kolejny okres programowania funduszy unijnych przewidziany jest na lata 2014 – 2020.

Planowane jest ukończenie rozpoczętych inwestycji oraz kontynuacja podziału środków unijnych w ramach programów krajowych i regionalnych.

Szczegóły dystrybucji środków będą znane po ogłoszeniu, przez uprawnione podmioty, programów na lata 2014 – 2020.

Pozostałe

Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (czyli tzw. fundusze norweskie i fundusze EOG) są formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Norwegię, Islandię i Liechtenstein nowym członkom UE. Na lata 2009-2014 zaplanowano pomoc finansową udzielaną w ramach priorytetu „Ochrona dziedzictwa kulturowego”:, programy „Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego” i „Promowanie różnorodności kulturalnej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego”.

Inne formy pomocy

Formą pomocy finansowej dla właścicieli obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków jest system ulg podatkowych, które przysługują w wypadku nabycia w spadku obiektów zabytkowych (nieruchomych i ruchomych)

Na podstawie art. 4, ust. 1, pkt 9, lit. d ustawy o podatku od spadku i darowizn (Dz. U. Nr 16 z 1997 r., poz. 89) zwolnione od podatku jest nabycie spadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, jeżeli nabywca jest zaliczany do I lub II grupy spadkowej oraz gdy zabezpiecza je i konserwuje zgodnie z obowiązującymi przepisami. Zwolnienie od podatku przysługuje też w przypadku nabycia spadku zabytków ruchomych i kolekcji wpisanych do rejestru zabytków. Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt 6 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. Nr 9 z 2002 r., poz. 84)

zwalnia się od podatku od nieruchomości: budynki i grunty wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

XI. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

Gmina Miasto Szczecin realizuje zadania związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami (dział 921, poddział 92120) dofinansowując ze swoich środków w ramach dotacji celowych prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Dotacje celowe obejmują obiekty znajdujące się na terenie Gminy Miasto Szczecin i nie stanowiące jej własności, a dysponentem części budżetowej jest Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków.

Budżet ten w minionych latach przedstawiał się następująco ¹⁶:

2008 r. – 1 819 800 zł

2009 r. – 1 294 671 zł

2010 r. – 2 326 635 zł

2011 r. – 1 630 000 zł

2012 r. – 1 180 000 zł

2013 r. – 1 393 000 zł

W sumie w latach 2008 - 2012 na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami wydano 8 251 106 zł. Stanowiło to średnio 0,1 ¹⁷ procenta rocznych wydatków ponoszonych z budżetu Gminy Miasto Szczecin na ten cel w okresie ostatnich pięciu lat. Dotacje umożliwiły przeprowadzenie prac konserwatorskich w wielu obiektach i zagwarantowały wkład własny, niezbędny przy aplikowaniu o środki zewnętrzne.

Najwięcej środków 5 754 305.80 zł przeznaczono na remonty i konserwacje obiektów sakralnych, głównie gotyckich świątyń.

Największymi beneficjentami dotacji celowych były parafie p.w. Św. Jana Ewangelisty oraz p.w. św. Jakuba. Kwota dotacja na prace w kościele św. Jana Ewangelisty wyniosła w okresie od 2008-2012 roku 2 550 000 zł. Prace konserwatorskie obejmowały: remont dachu i elewacji oraz prace konserwatorskie

¹⁶ Według danych BMKZ w Szczecinie.

¹⁷ W 2008 r.- 0,14% , 2009 r.- 0,09 % , 2010 r.- 0,15%, 2011 r.-0,1%, 2012 r.- 0,06%

przy bryle świątyni i w jej wnętrzu. W wyniku prac we wnętrzu odsłonięto XIV-wieczne freski.

Ponad 800 000 zł mniej przeznaczono na dofinansowanie prac w katedrze (1727305, 80 zł), a 377 000 zł wyniosła suma dotacji jaką przekazano parafii p.w. św. Piotra i Pawła. Pozostałe środki rozdysponowano na prace przy kościele p.w. Chrystusa Króla (490 000 zł), św. Józefa Oblubieńca NMP (400 000 zł) oraz renowację posadzki i dolnej partii ścian w kościele p.w. Wniebowzięcia NMP w Szczecinie-Dąbiu (210 000 zł).

Znacznie mniejszą pulę środków wydano na prace w obiektach świeckich, głównie użyteczności publicznej (545 000 zł). Największe sumy wydano na prace ratowniczo-zabezpieczające przy chylącej się ku ruinie XIX wiecznej olejarni przy ul. Dębogórskiej (360 000 zł). Dużo mniejsze kwoty przeznaczono na: konserwację elewacji Sądu Okręgowego przy ul. Kaszubskiej (70 000 zł), renowację przejazdu bramnego przy ul. Podgórznej 62 (50 000 zł), rekonstrukcję i konserwację polichromii w Urzędzie Wojewódzkim (40 000 zł) oraz prace ratowniczo-konserwatorskie w drewnianym budynku Stowarzyszenia Klub Storrady przy ul. Storrady 2 (20 000 zł). Kwotą 5000 zł dofinansowano remont ogrodzenia okalającego Oddział Instytutu Pamięci Narodowej przy ul. Piotra Skargi 14.

Część prac konserwatorskich przy szczecińskich zabytkach ruchomych m.in.: renowację barokowego ołtarza w kościele p.w. Matki Boskiej Różańcowej przy ul. Lwowskiej (40 000 zł), czy konserwację płyt nagrobnych w kościele p.w. św. Piotra i Pawła (35 000 zł), a także renowację zabytkowych nagrobków na Cmentarzu Centralnym sfinansowano również z budżetu Miejskiego Konserwatora Zabytków (w latach 2008 - 2010 kwota ta wyniosła 199 433,86 zł).

W 2013 r. na zadania związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami przeznaczono w budżecie Miejskiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie kwotę 1 388 000 zł. Kwota ta zawiera środki przeznaczone na dotacje celowe oraz niezbędne prace ratownicze, dokumentacje i ekspertyzy. W bieżącym roku sfinansowano renowację fontanny na pl. Orła Białego, prace renowacyjne pięciu zabytkowych pomp miejskich, naprawę opierzeń blacharskich dachu Pawilonu Północnego tarasów przy Wałach Chrobrego. Dotacje celowe przeznaczono na prace w najcenniejszych gotyckich kościołach (kwota 1 113 000 zł).

Wykazy najważniejszych prac finansowanych i współfinansowanych ze środków Miejskiego Konserwatora Zabytków z podziałem na kolejne lata (od 1996 r.) dostępne są na stronie internetowej:

http://bip.um.szczecin.pl/umszczecinbip/chapter_50730.asp

Gmina Miasto Szczecin sprawuje opiekę nad zabytkami także poprzez prace remontowe i konserwatorskie w obiektach zabytkowych stanowiących jej własność lub współwłasność. W latach 2008-2010 koszt tychże prac wyniósł 59 819.98 zł brutto. Najwięcej pochłonęła renowacja i konserwacja średniowiecznego muru przy ul. Cichej w Szczecinie-Dąbiu (26 554.11 zł brutto)¹⁸.

W 2012 r. rozpoczęto remont elewacji i iluminacji dawnego gmachu Prowincji Pomorskiej obecnie siedziby Urzędu Miasta i Filharmonii. Środki pochodzą w całości z budżetu miasta (ok. 15 000 000 zł), a pierwszy etap prac ma być zakończony w 2013 r.

W latach 2008-2012 w dwóch obiektach industrialnych stanowiących własność Miasta przeprowadzono kompleksowe prace renowacyjne adaptując je do nowych funkcji:

- zabytkowa zajezdnia tramwajowa Niemierzyn z 1912 r. stała się siedzibą Muzeum Techniki i Komunikacji – Zajezdnia Sztuki. Projekt finansowany był przez Miasto (8 581 000 zł) oraz ze środków pomocowych z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego (9 221 000 zł). Muzeum otwarto w 2010 r. W 2011 r. obiekt otrzymał pierwsze miejsce w kategorii najciekawsze wnętrze w ogólnopolskim konkursie "Modernizacja Roku 2010".

Jako drugi etap prac zaplanowano adaptację kamienicy z 1912 r. przy ul. Niemierzyńskiej 18A na Centrum Kultury Technicznej¹⁹.

- modernistyczny budynek elektrowni przy ul. Św. Ducha został przekształcony w galerię miejską Trafostacja Sztuki. Całość prac kosztowała 19 850 000 zł, z czego z budżetu miasta 12 600 000 zł, a ze środków unijnych pochodzących

¹⁸Wg ankiety dot. realizacji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2008-2010 dla Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie.

¹⁹Planowana wartość inwestycji 2 127 261 Euro wartość dofinansowania w ramach Programu Operacyjnego Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna” – „Współpraca Transgraniczna” krajów Meklemburgia – Pomorze Przednie / Brandenburgia i Rzeczypospolitej Polskiej (Województwo Zachodniopomorskie) 2007 – 2013: 1 808 172 Euro. Dane WIM w Szczecinie.

z Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego – 7 250 000 zł. Galerię otwarto w sierpniu 2013 r.

W ramach tworzenia Parku Naukowo-Technologicznego Pomerania w dzielnicy Niebuszewo przeprowadzono w latach 2010 - 2012 remont i adaptację wnętrza oraz renowację elewacji dawnej szkoły dla dziewcząt z przełomu XIX/XX w. przy ul. Niemierzyńskiej 17 (koszt ok. 6 200 000 zł).

W latach 2008-2012 wykonano szereg prac ²⁰ na terenie Cmentarza Centralnego finansowanych ze środków Gminy Miasto Szczecin, których koszt wynosił w sumie 5.384.856,91. Najdroższy był przeprowadzony w latach 2008-2009 remont bramy głównej – koszt 3 396 308 zł. Nieco mniej środków przeznaczono na konserwację nagrobków (218.813,97 zł) i ogrodzenia (1.669.734,94 zł). W 2009 r. przeprowadzono również rewitalizację wpisanego do rejestru zabytków placu im. Janiny Szczerskiej (m.in. zbudowano nową fontannę i plac zabaw). Koszt prac wyniósł ok. 4 000 000 zł, z czego połowa środków pochodziła z funduszy unijnych.

Według zaktualizowanego Wieloletniego Programu Rozwoju Szczecina 2013-2017, który stanowi uzupełnienie Strategii Rozwoju Szczecina 2025, dyspozycja planowanych środków przeznaczonych na najważniejsze zadania związane z ochroną dziedzictwa i krajobrazu kulturowego przedstawia się w sposób następujący:

Zadanie/Wydział UM w Szczecinie	Planowane nakłady w l. 2013-2017
Ochrona zabytków i opieka nad zabyt./BMKZ	708 000,-
Rewitalizacja i rozwój przestrzeni miejskiej/WK	110 536 604,-
Willa Lentza- modernizacja etap II/WIM	16 820 000,-
Remont zabytkowej fontanny na Wałach Chrobrego/WGKIOŚ	1 764 975,-
Remont Fontanny na Placu Orła Białego/WGKIOŚ/BMKZ	205 720,-
Modernizacja gmachu Urzędu Miasta/BOU	3 591 000,-
Remont ogrodzenia Cmentarza Centralnego/WGKiOŚ	69 100,-
Remont kwatery zasłużonych na Cmentarzu Centralnym/WGKiOŚ	1 125 000,-
Rewitalizacja obszarów miejskich/BS	250 000,-

²⁰ W latach 2008-2012 przeprowadzono na terenie Cmentarza Centralnego: konserwację nagrobków, remont bramy głównej (l. 2008-2009) oraz remont ogrodzenia (l. 2011-2012). W 2013 r. wykonano I etap remontu kwatery zasłużonych kosztem 1.125.000 zł (ze środków przesuniętych z roku 2012). Dane ZUK w Szczecinie.

Renowacja i konserwacja obiektów sakralnych/BMKZ	200 000,-
Europejski Szlak Gotyku Ceglanego/BMKZ	1 000 000,-

Zadania inwestycyjne dotyczące ochrony i opieki nad zabytkami w budżecie Gminy Miasto Szczecin są wprowadzane do Wieloletniego Programu Rozwoju Szczecina 2013-2017. Program na lata 2013-2017 przewiduje na zadania związane z ochroną dziedzictwa, a dokładnie prace konserwatorskie i rewitalizacyjne sumę 23 723000 zł (w tym środki unijne 88500 zł). Prace dotyczą zabytkowych obiektów sakralnych- szczegółowy wykaz dostępny na 18 stronie dokumentu (ścieżka dostępu http://bip.um.szczecin.pl/UMSzczecinFiles/file/tabela_1.pdf).

Wieloletni Program Inwestycyjny jest spójny z Lokalnym Programem Rewitalizacji dla Miasta Szczecin, który zakłada prowadzenie działań na wybranym obszarze Projektu Zintegrowanego w oparciu o pożyczki ze środków Inicjatywy Jessica oraz z dotacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego. Plan finansowy działań rewitalizacyjnych na obszarze Projektu Zintegrowanego dostępny na 99 stronie dokumentu (ścieżka dostępu http://bip.um.szczecin.pl/UMSzczecinFiles/file/Lokalny_Program_Rewitalizacji_dla_Miasta_Szczecin_2012%281%29.pdf).

ANEKS

(Sprawozdania, załączone poniżej, z realizacji programu za lata 2008-2012 przyjęte zostały przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków bez uwag).

I.

Oprac. Małgorzata Gwiazdowska
Miejski Konserwator Zabytków w Szczecinie

Szczecin, 05 sierpnia 2010 r.

Sprawozdanie

**z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2008-2012,
opracowanego dla Gminy Miasto Szczecin, obejmujące lata 2008-2010.**

Podstawa prawna wykonania sprawozdania:

art. 87, ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 03.162.1568 z 17 września 2003 r. z późn. zm.)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Szczecin przyjęty został na mocy uchwały nr XXII/ 581/08 Rady Miasta Szczecin z dnia 19 maja 2008 roku i wszedł w życie w dniu 4 lipca 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego Nr 60, z dn. 04.07.2008.)

W oparciu o analizę krajobrazu kulturowego Miasta określone zostały cele oraz kierunki działań związane z opieką nad zasobem kulturowym Szczecina.

W ustawowe działania miejskiego konserwatora zabytków włączone zostały w ramach gminnego programu opieki nad zabytkami, dodatkowe zadania pozwalające na utrzymanie spójnej polityki ochrony dziedzictwa kulturowego Szczecina. Jej priorytetem stała się renowacja najcenniejszych obiektów zabytkowych miasta, pozwalająca na przywrócenie i ekspozycję walorów artystycznych i historycznych, zaniedbanych obiektów architektury sakralnej i użyteczności publicznej oraz wykonanie szeroko pojętej inwentaryzacji zabytkowego zasobu miasta.

W gminnym programie opieki nad zabytkami wskazane zostały również inne podmioty, niezależnie od służby konserwatorskiej, odpowiedzialne za opiekę nad zabytkami.

Realizacja gminnego programu opieki nad zabytkami, polegała na działaniach podjętych w oparciu o poniższe cele.

1. Opracowanie pełnej dokumentacji zasobu kulturowego Miasta

1.1 Działania wykonane

W ramach realizacji celu została wykonana, praktycznie dla całego lewobrzeżnego Szczecina, w formie kart ewidencyjnych, dokumentacja fotograficzna około 3000 budynków historycznych usytuowanych przy około 370 ulicach i placach w mieście. Są kontynuowane prace dla kolejnych, 200 obiektów (w roku 2010), na obszarze prawobrzeżnego Szczecina. Inwentaryzacja zasobu kulturowego Miasta w formie elektronicznej bazy danych jest ukończona w granicach 80 %.

Pozwoli to na wyłonienie, w porozumieniu z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, pełnego zasobu Gminnej Ewidencji Zabytków. Umożliwi także szybkie udostępnienie podstawowej informacji o chronionym zasobie kulturowym, zainteresowanym podmiotom, do wykorzystania zarówno przy planowanych pracach remontowych jak i tworzeniu stosownych zapisów w

miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, pozwalających na działania zgodne z celami ochrony konserwatorskiej historycznej zabudowy miasta. W ramach uzupełniania danych o zasobie kulturowym Szczecina przeprowadzono badania kolorystyczne na występowanie polichromii dla obiektów:

- Urzędu Celnego przy ul Energetyków 55,
- Komisariatu Policji przy ul. Jana Pawła II 37.

Wykonano również karty ewidencyjne zabytków architektury dla obiektów istotnych w pejzażu architektonicznym miasta:

- zespołu zabudowań szpitali: przy ul. Powstańców Wielkopolskich 72, przy ul. Strzałowskiej 22; przy ul. Unii Lubelskiej 21,
- kamienicy przy ul. Mazurskiej 21,
- willi przy ul. Krasickiego 6,
- budynków: przy ul. Żubrów 1,
- Komisariatu Komendy Miejskiej Policji przy al. Jana Pawła II 37,
- budynku magazynowego przy ul Pieszaj,
- poczty przy ul. Dubois 9,
- dawnego domu Dohrnów przy ul. 3 Maja 22,
- gimnazjum przy ul Siemiradzkiego 2,
- gmachu Uniwersytetu Szczecińskiego przy ul. Wielkopolskiej 15,
- kościoła p.w. Chrystusa Króla przy ul Inwalidzkiej,
- zabytkowego mostu w Szczecinie Podjuchach,
- zespołu zabudowań gazowni przy ul. Tama Pomorzańska
- zabytkowych kamieni granicznych w Puszczy Bukowej.

1. 2. Pozostało do wykonania

W najbliższych dwóch latach będą kontynuowane prace nad ewidencją historycznej zabudowy Szczecina, które obejmą głównie prawobrzeżną część miasta. Pozwolą one na zakończenie opracowywania zasobu Gminnej Ewidencji Zabytków, zgodnie z ustawowymi wymogami.

Udostępnienie danych zasobu z pierwszego etapu w/w opracowania przewidziane jest do końca 2010 r. Zasób udostępniony będzie na stronach internetowych Miasta w formie kart ewidencyjnych, ilustrowanych fotografiami.

Na bieżąco wykonywane są opracowania studialne w związku z potrzebami remontowymi zabytków. Aktualnie w trakcie opracowywania jest studium dotyczące zespołu zabudowań szpitala sióstr Boromeuszek przy ul. Wyzwolenia oraz zabudowań papierni Skolwin przy ul. Stołczyńskiej.

- 2. Stworzenie instrumentów prawnych i finansowych pozwalających na zahamowanie procesów degradacji zabytków i sukcesywną poprawę ich stanu technicznego, poprzez pomoc finansową a także wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.**

2.1. Działania wykonane

W trakcie opracowywania zasobu gminnej ewidencji zabytków nastąpiła nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i z dniem 6 czerwca 2010 r. i wszedł w życie zapis, rozszerzający dotychczasowe formy ochrony prawnej

substancji zabytkowej o obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków. W związku z powyższym obecnie formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków,
- gminna ewidencja zabytków,
- utworzenie parku kulturowego,
- uznanie za pomnik historii,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta.

Zgodnie z wymogami art. 22 ust. 5, znowelizowanej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, gminna ewidencja zabytków obejmuje:

- obiekty wpisane do rejestru zabytków,
- obiekty włączone do wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- obiekty wyznaczone przez prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Obecnie dysponujemy zasobem gminnej ewidencji zabytków dla Szczecina, obejmującym 3756 obiektów, w tym: wpisanych do rejestru zabytków i włączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków. Niezależnie od tej liczby ochroną objęte są zabytki, wymienione w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Dzięki m.in. opracowaniom wykonanym na zlecenie Gminy Miasto Szczecin w okresie ostatnich dwóch lat do rejestru zabytków zostały wpisane przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków:

- park dworski przy ul. Husarów 1,
- kościół: p.w. Chrystusa Króla przy ul Inwalidzkiej 1,
- kościół p.w. św. Rodziny przy ul. Królowej Korony Polskiej 27-28 a-c,
- kościół p.w. św. Józefa przy ul Połabskiej,
- kościół p.w. św. Wojciecha przy pl. Zwycięstwa,
- kościół p.w. św. Krzyża przy ul. Wieniawskiego,
- dawna wieża ciśnień, ob. kościół p.w. MB Jasnogórskiej przy ul Orawskiej 3,
- budynek Komisariatu Policji przy ul Jana Pawła II nr 37 – 37a,
- wille przy ul Konopnickiej 27 oraz przy ul. Krasickiego 6,
- zespół budynków socjalnych Stoczni Nowa przy pl. Ofiar Grudnia 1970,
- zespół budynków szkolnych przy ul. Piastów 6,7 i ul. Bol. Śmiałego 42-43,
- przęsło mostu kolejowego na rzece Regalicy w Szczecinie Podjuchach,
- zespół budynków dawnej zajezdni tramwajowej przy ul Piotra Skargi 20;
- budynek mieszkalny przy ul Szerokiej nr 63,
- **zespół** zabudowań Łasztowni między ulicami Wendy i Energetyków,
- określona została lista obejmująca 376 obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków Szczecina,

Ponadto przygotowany został wstępny materiał dla Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków do objęcia obszaru zabytkowej zabudowy Wałów Chrobrego ochroną w formie pomnika historii. W przygotowaniu jest także teren Cmentarza Centralnego.

Przy współpracy ze służbą konserwatorską określone zostały:

- przez Zespół d.s. Rewitalizacji Miasta obszary miasta do objęcia przyspieszonymi działaniami rewitalizacyjnymi,
- przez Biuro Planowania Przestrzennego zakończone procedury objęcia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego 30 % obszaru Szczecina, głównie historycznego centrum Miasta.

W ramach stałej pomocy finansowej, obejmującej dotację na dofinansowanie prac konserwatorskich obiektów zabytkowych, przydzielane są dotacje podmiotom zarówno sektora finansów publicznych, jak i spoza sektora finansów publicznych, pozwalające na poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych. Na stronach internetowych Miasta jest umieszczona szczegółowa informacja o zasadach przyznawania dotacji oraz sposobie jej rozliczania.

Dzięki dotacjom z budżetu Gminy Miasto Szczecin, Zespołu Miejskiego Konserwatora Zabytków, możliwe było przeprowadzenie znaczących prac konserwatorskich cennych szczecińskich zabytków, w tym zapewnienie wkładu własnego przy staraniu o środki zewnętrzne przez podmioty nie należące do sektora finansów publicznych na konserwację obiektów zabytkowych, takich jak:

- olejarnia przy ul. Dębogórskiej 30-32,

- katedra p.w. św. Jakuba Apostoła,

- kościół p.w. św. Jana Ewangelisty,

oraz obiektów należących do Miasta, jak:

- dawna elektrownia przy ul. św. Ducha,

- Muzeum Techniki i Komunikacji przy ul. Niemierzyńskiej.

Aktualizowany na bieżąco wykaz przyznanych dotacji umieszczony jest na stronach internetowych urzędu.

2.2. Pozostało do wykonania

Z uwagi na nowelizację ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., zmianie musiał ulec dotychczasowy sposób przygotowywania gminnej ewidencji zabytków, której zasób został opracowany w ostatnim okresie praktycznie w 80%.

Aktualnie jest przygotowywany w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wykaz około 1500 obiektów do włączenia do gminnej ewidencji zabytków, zgodnie z zapisem art. 22, ust.5 pkt 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Zespół d.s. rewitalizacji przygotowuje projekt uchwały pozwalającej na dofinansowanie renowacji historycznych kamienic nie będących własnością Miasta a podlegających ochronie na mocy innych zapisów niż rejestr zabytków (miejscowy plan zagospodarowania, gminna ewidencja zabytków).

Z powodu braku środków budżetowych, nie przekazano dotacji na prace remontowo konserwatorskie, podmiotom ubiegającym się o środki z budżetu Gminy Miasto Szczecin na dofinansowanie prac następujących zabytków:

- zabytkowego ogrodzenia gmachu szkoły, mieszczącej LO nr VI przy ul. Jagiellońskiej 41 (przewidywany koszt prac : 180 000 zł),

- elewacji willi przy ul. Wojska Polskiego 115, będącej siedzibą Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia (przewidywany koszt prac: 1 952 471 zł),

- zabytkowego ogrodzenia i muru oporowego dawnej twierdzy, stanowiących ogrodzenie Targowiska Tobruk (przewidywany koszt prac: 50 000 zł),

- wyposażenia kościoła p.w. św. Jana Chrzyciela (przewidywany koszt prac: 210 745 zł),

- elewacji kamienicy przy ul. św. Wojciecha (przewidywany koszt prac: 304 136 zł),

- projektu remontu i konserwacji kościoła p.w. św. Józefa przy ul. Połabskiej (przewidywany koszt prac: 21 000 zł),

- elewacji gmachu Urzędu Celnego (przewidywany koszt prac: 1 000 000 zł),

- elewacji kościoła p.w. św. Piotra i św. Pawła (przewidywany koszt prac: 951 412 zł),
- renowację polichromii gmachu Urzędu Wojewódzkiego przy ul. Wały Chrobrego (przewidywany koszt prac: 160 000 zł),
- zabytkowego ogrodzenia gmachu Archiwum Państwowego przy ul. św. Wojciecha 13 (przewidywany koszt prac: 45 000 zł),
- remont dachu budynku przy ul. Kolumba 88/89, siedziby Szczecińskiego Centrum Przedsiębiorczości (przewidywany koszt prac: 452 352 zł).

3. Przyjęcie podczas prac remontowo – konserwatorskich, jako obowiązującej zasady, rekonstrukcji brakujących elementów w przypadku zachowania ponad 50 % oryginalnej substancji a tym samym podjęcie prac pozwalających na przywrócenie brakujących elementów wyposażenia i wystroju zarówno zewnętrznego jak wewnętrznego zabytków i zespołów urbanistycznych.

3.1 Działania wykonane

- Katedra p.w. św. Jakuba Apostoła - rekonstrukcja posadzki i wieży;
- Kościół p.w. św. Jana Ewangelisty - oczyszczenie, osuszenie i izolacja murów oraz renowacja więźby dachowej i przełożenie dachu nad korpusem kościoła,
- Kościół p.w. Chrystusa Króla przy ul. Inwalidzkiej - rekonstrukcja wieży (prace będą ukończone w 2010 r.),
- Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP przy pl. Kościelnym - renowacja dolnych partii ścian we wnętrzu, renowacja i rekonstrukcja posadzki (prace będą zakończone w 2010 r.),
- Kościół p.w. św. Piotra i Pawła - renowacja wnętrza,
- Kościół p.w. Matki Boskiej Różańcowej przy ul. Lwowskiej - konserwacja barokowego ołtarza,
- Gmach Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego - renowacja polichromii ciągów komunikacyjnych,
- Sąd Okręgowy przy ul. Kaszubskiej 42 - konserwacja elewacji od strony dziedzińca,
- Kamienica przy ul. Podgórznej 62 - renowacja przejazdu bramnego,
- Budynek dawnej olejarni przy ul. Dębogórskiej 31-33 - prace ratowniczo zabezpieczające.

Ponadto każdorazowo w przypadku wydawania decyzji pozwalającej na prace przy obiekcie zabytkowym, w oparciu o obowiązujące zapisy prawa, w tym prawa miejscowego, jest odślaniana bądź rekonstruowana oryginalna substancja zabytkowa (kolorystyka, stolarka, detal architektoniczny wystroju wnętrza i zewnątrz).

3. 2 Pozostało do wykonania

Z uwagi na brak środków przyznawanych w ramach dotacji nie podjęto kontynuacji prac związanych z konserwacją i rekonstrukcją polichromii w zabytkowych gmachach:

- Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego przy ul. Wały Chrobrego,
- Komendy Wojewódzkiej Policji przy ul. Małopolskiej 47.

Z tych samych powodów nie podjęte zostały prace konserwatorskie: elewacji kościoła p.w. św. św. Piotra i Pawła związane min. z promocją zabytku w ramach udziału w międzynarodowym programie pod nazwą Europejski Szlak Gotyku Ceglanego. Z powodu braku środków nie podjęto prac remontowo konserwatorskich, zdegradowanych obiektów, stanowiących własność Miasta:

- willi przy ul. Wojska Polskiego 115,
- willi przy ul. Wojska Polskiego 72,
- willi przy ul. Wojska Polskiego 64,
- wieży Quistorpa w Lasku Arkońskim.

4. Podkreślenie szczególnego charakteru najważniejszych obiektów dziedzictwa kulturowego Miasta, poprzez właściwą ekspozycję zabytków i obszarów objętych ochroną konserwatorską.

4.1 Działania wykonane

Wykonane zostało oznakowanie wszystkich obiektów wpisanych do rejestru zabytków, międzynarodowym znakiem tzw. błękitnej tarczy, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 09 lutego 2004 r.

Wykonano, przy udziale środków z budżetu Gminy Miasto Szczecin, oświetlenie zabytkowych obiektów:

- katedry p.w. św. Jakuba Apostoła,
- kościoła p. w Wniebowzięcia NMP w Szczecinie –Dąbiu.

Przestrzegane są zasady lokowania reklam na obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków oraz na obiektach chronionych zapisami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Miasta. Przekazane zostały, niezależnie od obowiązujących zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, pouczenia do zarządców obiektów i terenów zabytkowych: Szczecińskiego Centrum Renowacyjnego, Szczecińskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego, Towarzystwa Budownictwa Społecznego i Zarządu Dróg i Transportu Miejskiego o obowiązku uzgadniania reklam ze służbą konserwatorską na terenach objętych planem oraz prośba o usunięcie z tych terenów nośników powieszonych bez pozwolenia służby konserwatorskiej.

4. 2 Pozostało do wykonania

Konieczność likwidacji, przez Zarządców i właścicieli obiektów historycznych, reklam umieszczonych bez pozwolenia na obiektach i terenach objętych ochroną konserwatorską.

Konieczność zwiększenia działań promujących dziedzictwo kulturowe Szczecina zarówno na stronach internetowych Miasta jak i w formie publikacji typu folder, plakat, widokówki, opracowania albumowe. Brak takich informacji zarówno dla poszczególnych obiektów czy zespołów obiektów jak i dla wytyczonych tras turystycznych.

5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność obiektów zabytkowych dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.

5. 1 Działania wykonane

Wykonany został, dostępny na stronach internetowych Urzędu Miasta, projekt zagospodarowania wieży Quistorpa na punkt widokowy z możliwą funkcją kawiarenki, punktu informacji turystycznej.

Pozyskane zostały środki na zagospodarowanie zabytkowego budynku dawnej elektrowni przy ul. św. Ducha na galerię sztuki.

Pozyskane zostały środki na zagospodarowanie zabytkowego układu Placu Tobruckiego z rekonstrukcją symbolicznej rzeźby Sediny wieńczącej fontannę.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi na rzecz promocji dziedzictwa kulturowego Miasta w tym:

- ze *Stowarzyszeniem na rzecz Cmentarza Centralnego* przy rewitalizacji zabytkowej nekropolii, Zakończenie prac nad rewitalizacją górnego pola urnowego w ramach utworzenia lapidarium na terenie Cmentarza Centralnego., ze *Stowarzyszeniem Nasze Wycieczki* przy trasach turystycznych związanych z działalnością architekta Adolfa Meyera Schwartau, i Ouistorpów,
- ze *Stowarzyszeniem „Kupcy na rzecz Szczecina”* przy rekonstrukcji pomnika Sediny.

5. 2 Pozostało do wykonania

Konieczność podjęcia działań zwiększających atrakcyjność obrzeżnych dzielnic miasta, poprzez możliwość np.: tworzenia szlaków kulturowych, obejmujących:

- zabytkową architekturę sakralną,
- zabudowę dzielnic willowych,
- punkty widokowe,
- tereny po wojskowe,
- tereny po przemysłowe.

Konieczność lepszej ekspozycji i promocji zabytków w ramach :

- miejskiego szlaku *Szczecin pieszo*,
- *Europejskiego Szlaku Gotyku Ceglanego*,
- miejskiego szlaku *p.n. Złoty Szlak*,
- obiektów poddanych rewitalizacji w obrębie Cmentarza Centralnego.

Konieczność podjęcia działań pozwalających na lepsze wykorzystanie naturalnych walorów krajobrazowych Szczecina poprzez

- przywracanie punktów historycznej infrastruktury wodnej, przystanie żeglarskie, targowiska rybne, nadbrzeżna gastronomia,
- tworzenie tras edukacyjno- turystycznych w zasobach przyrodniczych i kulturowych miasta.

Większość drobnych podmiotów gospodarczych lokuje swoje punkty głównie w częściach miasta już zagospodarowanych, często w kolizji z ich przeznaczeniem lub wbrew zaleceniom ochrony konserwatorskiej obiektów. Dotyczy to zwłaszcza urządzonych terenów zieleni w tym szczególnie kompleksu zespołu tarasowo widokowego na Wałach Chrobrego i obszaru Jasnych Błoni wraz z parkiem im. J. Kasprowicza.

6. Podjęcie na szerszą skalę działalności edukacyjnej i wydawniczej.

6. 1 Działania wykonane

Miejski Konserwator Zabytków przy współpracy z Muzeum Narodowym zorganizował w Szczecinie w dniach 25 - 28 września 2009 r. międzynarodową konferencję naukową polskich i niemieckich historyków sztuki, badaczy wspólnego dziedzictwa kulturowego z udziałem służb konserwatorskich.

Aktywny udział rokrocznie (2008 r., 2009 r. i przewidziany w 2010 r.) pracowników Zespołu Miejskiego Konserwatora Zabytków w Europejskich Dniach Dziedzictwa w

ramach pomocy organizatorom w organizacji imprezy – wykłady, prelekcje oprowadzanie po zabytkach Szczecina.

Udział Miejskiego Konserwatora Zabytków w ramach Nocy Muzealnej – oprowadzanie i prelekcja o odbudowie kościoła p.w. św. Jana Ewangelisty.

Udział Miejskiego Konserwatora Zabytków oraz Biura Prezydenta Miasta w aktualizacji bazy danych w ramach Stowarzyszenia Europejski Szlak Gotyku Ceglanego, promującego sztukę gotycką Pobrzeża Bałtyku.

Przygotowanie na stronach internetowych MKZ przez pracowników Zespołu Miejskiego Konserwatora Zabytków informacji o przekazywanych dotacjach, sposobie ich pozyskiwania oraz elementarnej wiedzy o zakresie i zasadach renowacji obiektów zabytkowych.

6. 2 Pozostało do wykonania

Konieczność wydawania profesjonalnych i jednocześnie popularyzatorskich opracowań dotyczących dziedzictwa kulturowego miasta w tym wskazane opracowanie np. stałej serii wydawniczej promującej historię i dziedzictwo kulturowe Szczecina a także wydawnictw albumowych, reklamowych, plakatów, gadżetów z wizerunkiem szczecińskich zabytków.

Konieczność zastąpienia słabo czytelnej i słabo dostępnej na stronach internetowych Urzędu Miasta informacji dotyczącej zarówno danych o zasadach ochrony dziedzictwa, jak i danych o samym zasobie kulturowym miasta. Dotyczy to dostępu do informacji o zabytkach wpisanych do rejestru oraz do ewidencji i zasadach działania służby konserwatorskiej.

7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami a także w oparciu o szeroko rozumiany program rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich.

7.1 Działania wykonane

Stosunkowo stabilny, chociaż skromny budżet na ochronę dóbr kultury, pozwolił na znaczne zaawansowanie prac remontowo konserwatorskich głównych obiektów sakralnych w mieście, pozwalających na zatrudnienie specjalistów oraz wykwalifikowanych pracowników do prowadzenia prac.

W ramach stażu, z uwagi na brak etatów, zatrudniani są absolwenci szkół wyższych do pomocy w realizacji zadań bieżących Zespołu Miejskiego Konserwatora Zabytków.

7. 2 Pozostało do wykonania

Konieczność zwiększenia środków na ochronę dóbr kultury z uwagi na brak możliwości realizowania kompleksowych programów konserwatorskich, które wykazywane były w Lokalnym Programie Rewitalizacji oraz w strategiach Miasta obejmujących m.in. :

- renowację i rekonstrukcję historycznego wystroju wnętrz w tym zabytkowych polichromii znaczących obiektów użyteczności publicznej, oraz przejazdów bramnych zabytkowych kamienic Szczecina,
- rewitalizację obszarów zielonych wpisanych do rejestru zabytków,
- rewitalizację obszarów po przemysłowych Miasta,
- tworzenie szlaków kulturowych, promujących dziedzictwo kulturowe Szczecina
- promocję zabytków sztuki gotyckiej w ramach *Europejskiego Szlaku Gotyku Ceglanego*,
- promocję zabytków w ramach miejskiego szlaku : *Szczecin pieszo*,

- przywracanie punktów historycznej infrastruktury wodnej, przystanie żeglarskie, targowiska rybne, nadbrzeżna gastronomia,
- tworzenie tras edukacyjno- turystycznych w zasobach przyrodniczych i kulturowych Miasta.

Jednym z elementów realizacji programów byłoby także stworzenie możliwości zatrudniania osób promujących dziedzictwo kulturowe a także ściśle współpracujących przy zadaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

Konieczność podjęcia działań dotyczących zwiększenia miejsc pracy związanych z opieką i ochroną nad zabytkami zarówno w strukturach Urzędu Miasta Szczecin jak i poza nim np. w miejskich instytucjach kultury.

Konieczność zwiększenia etatów w Zespole Miejskiego Konserwatora Zabytków, umożliwiającą płynność wykonywania przez pracowników obowiązków zgodnie z ich regulaminowym zakresem oraz pozwalającą na podejmowanie przedsięwzięć dotyczących promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego m.in. we współpracy z organizacjami pozarządowymi i właścicielami/ użytkownikami obiektów zabytkowych. Aktualnie w Zespole Miejskiego Konserwatora Zabytków brak stanowiska pracy d.s. ochrony zieleni zabytkowej, zabytków ruchomych, nadzoru konserwatorskiego nad wykonywaniem wydawanych decyzji oraz stanowiska d.s. ochrony zabytków na wypadek wojny i innych zagrożeń.

Konieczność podnoszenia kwalifikacji zatrudnionych osób, poprzez umożliwienie udziału w specjalistycznych konferencjach, warsztatach i szkoleniach.

Stworzenie programu szkoleń dla osób bezrobotnych związanych z tradycyjną sztuką budowlaną.

8. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków a także pomoc w przygotowaniu właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy unijnych, ministerialnych i samorządowych.

8. 1 Działania wykonane

Funkcjonuje, w sposób dostępny dla zainteresowanych podmiotów, uchwała o zasadach przyznawania dotacji na prace przy obiektach zabytkowych, jak i zasady jej rozliczania.

We współpracy z Zarządcą terenu i w oparciu o obowiązujące przepisy prawne, zostały opracowane zasady zagospodarowania terenów zabytkowej zieleni na obszarze Jasnych Błoni i Parku Kasprowicza w zakresie lokalizacji tymczasowych punktów handlowych, pozwalające na zachowanie charakteru oraz właściwej ekspozycji tych przestrzeni.

8. 2 Pozostało do wykonania:

- określenie zasad przyznawania nagrody, wyróżnienia przez prezydenta Miasta za właściwą opiekę nad zabytkiem,
- opracowanie zasad przyznawania ulg lub rekompensat dla właścicieli, dzierżawców obiektów zabytkowych, sprzyjających podejmowaniu przez nich działań rewaloryzacyjnych i konserwatorskich,
- popularyzacja funkcji społecznego opiekuna zabytków.

Sprawozdanie
obejmujące lata 2011-2012 dotyczące realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, opracowanego dla Gminy Miasto Szczecin na lata 2008-2012.

Podstawa prawna wykonania sprawozdania:

art. 87, ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 03.162.1568 z 17 września 2003 r. z późn. zm.)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Szczecin przyjęty został na mocy uchwały nr XXII/ 581/08 Rady Miasta Szczecin z dnia 19 maja 2008 roku i wszedł w życie w dniu 4 lipca 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego Nr 60, z dn. 04.07.2008.)

W oparciu o analizę krajobrazu kulturowego Miasta określone zostały cele oraz kierunki działań związane z opieką nad zasobem kulturowym Szczecina.

W ustawowe działania miejskiego konserwatora zabytków włączone zostały w ramach gminnego programu opieki nad zabytkami, dodatkowe zadania pozwalające na utrzymanie spójnej polityki ochrony dziedzictwa kulturowego Szczecina. Jej priorytetem stała się renowacja najcenniejszych obiektów zabytkowych miasta, pozwalająca na przywrócenie i ekspozycję walorów artystycznych i historycznych, zaniedbanych obiektów architektury sakralnej i użyteczności publicznej oraz wykonanie szeroko pojętej inwentaryzacji zabytkowego zasobu miasta.

W gminnym programie opieki nad zabytkami wskazane zostały również inne podmioty, niezależnie od służby konserwatorskiej, odpowiedzialne za opiekę nad zabytkami.

Realizacja gminnego programu opieki nad zabytkami, polegała na działaniach podjętych w oparciu o poniższe cele.

1. Opracowanie pełnej dokumentacji zasobu kulturowego Miasta

1.1 Działania wykonane

W ramach realizacji celu zakończona zostało rozpoznanie zasobu kulturowego miasta, pozwalającego na utworzenie zbioru Gminnej Ewidencji Zabytków, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Dz. U. z 2011 r. nr 113, poz. 661 tj.) Zakończona została weryfikacja i opracowywanie gminnej ewidencji zabytków dla miasta Szczecina, wykonanej w formie elektronicznych kart ewidencyjnych. Obecnie dysponujemy zasobem gminnej ewidencji zabytków dla Szczecina, obejmującym 370 obiektów, w tym: 200 obiektów wpisanych do rejestru zabytków, usytuowanych przy 501 ulicach i placach. Niezależnie od tej liczby, objęte są ochroną zabytki wymienione w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Dokumentacją fotograficzną objęto ponad 6000 budynków historycznych usytuowanych przy ponad 500 ulicach i placach w mieście. Spis tego zasobu kulturowego jest dostępny na stronie internetowej Miasta w Biuletynie Informacji Publicznej (BIP-ie), w formie elektronicznej bazy adresowej.

Pozwala to na szybki dostęp zainteresowanym podmiotom, do podstawowych danych dotyczących zakresu ochrony obiektów historycznych, potrzebnych do wykorzystania zarówno przy planowanych pracach remontowych jak i tworzeniu stosownych zapisów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W ramach uzupełniania danych o zasobie kulturowym Szczecina przeprowadzono badania kolorystyczne na występowanie polichromii dla obiektów:

- kamienic przy ulicy Obrońców Stalingradu nr 12 i nr 13,
- wnętrza kościoła p.w. św. Józefa przy ul Połabskiej nr 1.

Wykonano również opracowania oraz karty ewidencyjne zabytków architektury dla obiektów istotnych w pejzażu architektonicznym miasta, pozwalające na wykonanie wpisów do rejestru następujących zabytków, ewentualnie umieszczenie obiektów w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków (WEZ):

- ekspertyzę techniczną stanu zachowania barokowej fontanny przy pl. Orła Białego,
- ekspertyzę konstrukcyjną wieży Bismarcka,
- kartę wieżyczki zespołu fortyfikacyjnego szczecińskiej twierdzy, u zbiegu ulic Dworcowej i Owocowej,
- Kartę budynku przy ul Sosnowej 6-6a,
- Kartę budynku przy ul Krasińskiego 69-70,
- Kartę budynku przy ul Niepodległości 60,
- Karty ewidencyjne zespołu historycznej zabudowy Osiedla Niebuszewo
- Karty zabudowań papierni Skolwin przy ul. Stołczyńskiej,
- Kartę kamienicy przy ul 5 Lipca12,
- Kartę kamienicy przy ul 5 Lipca14,

1. 2. Pozostało do wykonania

Trwa opracowanie programu na poszerzenie w BIP-ie danych gminnej ewidencji zabytku o załączniki fotograficzne.

Istnieje potrzeba zwiększenia środków na prace badawcze obejmujące badania odkrywkowe dotyczące dokumentacji historycznego wystroju zabytków.

- 2. Stworzenie instrumentów prawnych i finansowych pozwalających na zahamowanie procesów degradacji zabytków i sukcesywną poprawę ich stanu technicznego, poprzez pomoc finansową a także wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.**

2.1. Działania wykonane

W trakcie opracowywania zasobu gminnej ewidencji zabytków nastąpiła nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i z dniem 6 czerwca 2010 r. i wszedł w życie zapis, rozszerzający dotychczasowe formy ochrony prawnej substancji zabytkowej o obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków. W związku z powyższym obecnie formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków,
- gminna ewidencja zabytków,
- utworzenie parku kulturowego,
- uznanie za pomnik historii,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta.

Zgodnie z wymogami art. 22 ust. 5, znowelizowanej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, gminna ewidencja zabytków obejmuje:

- obiekty wpisane do rejestru zabytków,
- obiekty włączone do wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- obiekty wyznaczone przez prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

We współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wyodrębniony został w ramach gminnej ewidencji zabytków wykaz ponad 350 obiektów WEZ. Ponadto określone zostały

- przez Zespół d.s. Rewitalizacji Miasta obszary miasta do objęcia przyspieszonymi działaniami rewitalizacyjnymi,
- przez Biuro Planowania Przestrzennego zakończone procedury objęcia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego ponad 40 % obszaru Szczecina, w tym historycznego centrum Miasta.

W ramach stałej pomocy finansowej, obejmującej dotację na dofinansowanie prac konserwatorskich obiektów zabytkowych, przydzielane są dotacje podmiotom zarówno sektora finansów publicznych, jak i spoza sektora finansów publicznych, pozwalające na poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych

Podjęte zostały następujące uchwały dotyczące dofinansowania prac konserwatorskich i budowlanych przy obiektach zabytkowych

- - Uchwała Nr XIII/ 309/11 Rady Miasta Szczecin z dnia 21 .11.2011 r.
- - Uchwała Nr X/ 187/11 Rady Miasta Szczecin z dnia 25.07. 2011 r.
- - Uchwała Nr V/48/11 Rady Miasta Szczecin z dnia 28. 02.2011 r.
- - Uchwała Nr XVI/446/12 Rady Miasta Szczecin z dnia 20.02.2012 r.
- - Uchwała Nr XVIII/518/12 Rady Miasta Szczecin z dnia 23.04.2012 r.
- - Uchwała Nr XXI/592/12 Rady Miasta Szczecin z dnia 16.07.2012 r.
- - Uchwała Nr XXII/ 616/12 Rady Miasta Szczecin z dnia 17.09.2012 r.

Na stronach internetowych Miasta jest umieszczona szczegółowa informacja o zasadach przyznawania dotacji oraz sposobie jej rozliczania.

Dzięki dotacjom z budżetu Gminy Miasto Szczecin, Zespołu Miejskiego Konserwatora Zabytków, możliwe było przeprowadzenie znaczących prac konserwatorskich cennych szczecińskich zabytków, w tym zapewnienie wkładu własnego przy staraniu o środki zewnętrzne przez podmioty nie należące do sektora finansów publicznych na konserwację obiektów zabytkowych, takich jak:

- olejarnia przy ul. Dębogórskiej 30-32,
- katedra p.w. św. Jakuba Apostoła, przy ul. Św. Jakuba,
- kościół p.w. św. Jana Ewangelisty, przy ul. Św. Ducha,
- kościół p.w. Chrystusa Króla przy ul Inwalidzkiej,
- kościół p. w św. Józefa przy ul Połabskiej,
- willa przy ul P. Skargi 14, konserwacja i renowacja zabytkowego ogrodu,
- zabytkowy budynek przy ul. Storrady 2, konserwacja i renowacja fasady wschodniej i południowej.

Aktualizowany na bieżąco wykaz przyznanych dotacji umieszczony jest na stronach internetowych urzędu.

Ponadto wraz z pozyskaniem funduszy unijnych, przy zaangażowaniu Wydziału Inwestycji Miejskich wykonano kompleksowe prace adaptacyjne i i budowlano konserwatorskie obiektów należących do Miasta:

- dawnej elektrowni, ob. galerii sztuki współczesnej przy ul. św. Ducha,

- dawnej zajezdni , ob. Muzeum Techniki i Komunikacji przy ul. Niemierzyńskiej, w których powstały instytucje kultury, dla których organem założycielskim jest Gmina Miasto Szczecin.

2.2 Pozostało do wykonania

Z powodu braku środków budżetowych, nie przekazano dotacji na prace remontowo konserwatorskie, podmiotom ubiegającym się o środki z budżetu Gminy Miasto Szczecin na dofinansowanie prac następujących zabytków:

- zabytkowego ogrodzenia gmachu szkoły, mieszczącej LO nr VI przy ul. Jagiellońskiej 41 (przewidywany koszt prac : 180 000 zł),
- elewacji willi przy ul. Wojska Polskiego 115, będącej siedzibą Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia (przewidywany koszt prac: 1 952 471 zł),
- zabytkowego ogrodzenia i muru oporowego dawnej twierdzy, stanowiących ogrodzenie Targowiska Tobruk (przewidywany koszt prac: 50 000 zł),
- wyposażenia kościoła p.w. św. Jana Chrzciciela (przewidywany koszt prac: 210 745 zł),
- elewacji kamienicy przy ul św. Wojciecha (przewidywany koszt prac: 304 136 zł),
- elewacji gmachu Urzędu Celnego (przewidywany koszt prac: 1 000 000 zł),
- elewacji kościoła p.w. św. Piotra i św. Pawła (przewidywany koszt prac do wykonania 300 000 zł),
- renowację polichromii gmachu Urzędu Wojewódzkiego przy ul. Wały Chrobrego (przewidywany koszt prac: 160 000 zł),
- zabytkowego ogrodzenia gmachu Archiwum Państwowego przy ul. św. Wojciecha 13 (przewidywany koszt prac: 45 000 zł),
- remont dachu budynku przy ul Kolumba 88/89, siedziby Szczecińskiego Centrum Przedsiębiorczości (przewidywany koszt prac: 452 352 zł),
- renowację zabytkowego ogrodzenia gmachu Akademii Morskiej przy ul Wały Chrobrego.

3. Przyjęcie podczas prac remontowo – konserwatorskich, jako obowiązującej zasady, rekonstrukcji brakujących elementów w przypadku zachowania ponad 50 % oryginalnej substancji a tym samym podjęcie prac pozwalających na przywrócenie brakujących elementów wyposażenia i wystroju zarówno zewnętrznego jak wewnętrznego zabytków i zespołów urbanistycznych.

3.1 Działania wykonane w zakresie konserwacji zabytków:

- Zakończone zostały prace konserwatorskie we wnętrzu Katedry p.w. św. Jakuba Apostoła - rekonstrukcja posadzki i wieży; ,
- Zakończone zostały prace we wnętrzu kościoła p.w. św. Jana Ewangelisty,
- Wykonano rekonstrukcję wieży kościoła p.w. Chrystusa Króla przy ul. Inwalidzkiej
- Zakończone zostały prace we wnętrzu kościoła p.w. Wniebowzięcia NMP przy pl. Kościelnym, renowacja i rekonstrukcja posadzki ,
- Wykonano konserwację elewacji zachodniej i północnej kościoła p.w. św. Piotra i Pawła,-

- Zakończono prace ratowniczo zabezpieczające budynku dawnej olejarni przy ul. Dębogórskiej 31-33,
 - Wykonano prace zabezpieczające i porządkujące wieży Quistorpa,
 - Wykonano prace naprawcze zniszczonego narożnika barokowej Bramy Portowej
- Ponadto każdorazowo w przypadku wydawania decyzji pozwalającej na prace przy obiekcie zabytkowym, w oparciu o obowiązujące zapisy prawa, w tym prawa miejscowego, jest odślaniana bądź rekonstruowana oryginalna substancja zabytkowa (kolorystyka, stolarka, detal architektoniczny wystroju wnętrza i zewnątrz).

3. 2 Pozostało do wykonania

Z uwagi na brak środków przyznawanych w ramach dotacji nie podjęto kontynuacji prac związanych z konserwacją i rekonstrukcją polichromii w zabytkowych gmachach:

- Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego przy ul. Wały Chrobrego,
- Komendy Wojewódzkiej Policji przy ul. Małopolskiej 47.

Z tych samych powodów nie podjęte zostały prace konserwatorskie: elewacji wschodniej i zachodniej kościoła p.w. św. św. Piotra i Pawła związane min. z promocją zabytku w ramach udziału w międzynarodowym programie pod nazwą Europejski Szlak Gotyku Ceglanego.

Z powodu braku środków nie podjęto prac remontowo konserwatorskich, zdegradowanych obiektów, stanowiących własność Miasta:

- willi przy ul. Wojska Polskiego 115,
- willi przy ul. Wojska Polskiego 72,
- willi przy ul. Wojska Polskiego 64,
- kamienicy przy ul Malczewskiego 24.

4. Podkreślenie szczególnego charakteru najważniejszych obiektów dziedzictwa kulturowego Miasta, poprzez właściwą ekspozycję zabytków i obszarów objętych ochroną konserwatorską.

4.1 Działania wykonane

Wykonane zostało oznakowanie wszystkich obiektów wpisanych do rejestru zabytków, międzynarodowym znakiem tzw. błękitnej tarczy, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 09 lutego 2004 r.

Wykonano, przy udziale środków z budżetu Gminy Miasto Szczecin, oświetlenie zabytkowych obiektów:

- katedry p.w. św. Jakuba Apostoła,
- kościoła p. w Wniebowzięcia NMP w Szczecinie –Dąbiu,
- kościoła p.w. św. Jana Ewangelisty przy ul św. Ducha,
- kościoła p.w. Wniebowzięcia NMP przy pl. Kościelnym,

Przestrzegane są zasady lokowania reklam na obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków oraz na obiektach chronionych zapisami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Miasta. Przekazane zostały, niezależnie od obowiązujących zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, pouczenia do zarządców obiektów i terenów zabytkowych: Szczecińskiego Centrum Renowacyjnego, Szczecińskiego

Towarzystwa Budownictwa Społecznego, Towarzystwa Budownictwa Społecznego i Zarządu Dróg i Transportu Miejskiego o obowiązku uzgadniania reklam ze służbą konserwatorską na terenach objętych planem oraz prośba o usunięcie z tych terenów nośników powieszonych bez pozwolenia służby konserwatorskiej.

4. 2 Pozostało do wykonania

Konieczność likwidacji, przez Zarządców i właścicieli obiektów historycznych, reklam umieszczonych bez pozwolenia na obiektach i terenach objętych ochroną konserwatorską.

Konieczność zwiększenia działań promujących dziedzictwo kulturowe Szczecina zarówno na stronach internetowych Miasta jak i w formie publikacji typu folder, plakat, widokówki, opracowania albumowe. Brak takich informacji zarówno dla poszczególnych obiektów czy zespołów obiektów jak i dla wytyczonych tras turystycznych.

5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność obiektów zabytkowych dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.

5. 1 Działania wykonane

Pozyskane zostały środki na zagospodarowanie zabytkowego budynku dawnej elektrowni przy ul. św. Ducha na galerię sztuki.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi na rzecz promocji dziedzictwa kulturowego Miasta w tym:

- ze *Stowarzyszeniem na rzecz Cmentarza Centralnego* przy rewitalizacji zabytkowej nekropolii, Zakończenie prac nad rewitalizacją górnego pola urnowego w ramach utworzenia lapidarium na terenie Cmentarza Centralnego., ze *Stowarzyszeniem Nasze Wycieczki* przy trasach turystycznych związanych z działalnością architekta Adolfa Meyera Schwartau, i Ouistorpów,
- ze *Stowarzyszeniem „Kupcy na rzecz Szczecina”* przy rekonstrukcji pomnika Sediny.
- Ze stowarzyszeniem na rzecz promocji najlepiej wykonanej konserwacji kamienicy szczecińskiej

5. 2 Pozostało do wykonania

Konieczność podjęcia działań zwiększających atrakcyjność obrzeżnych dzielnic miasta, poprzez możliwość np.: tworzenia szlaków kulturowych, obejmujących:

- zabytkową architekturę sakralną,
- zabudowę dzielnic willowych,
- punkty widokowe,
- tereny powojkowe,
- tereny przemysłowe.

Konieczność lepszej ekspozycji i promocji zabytków w ramach :

- miejskiego szlaku *Szczecin pieszo*,
- *Europejskiego Szlaku Gotyku Ceglanego*,
- miejskiego szlaku *p.n. Złoty Szlak*,
- obiektów poddanych rewitalizacji w obrębie Cmentarza Centralnego.

Konieczność podjęcia działań pozwalających na lepsze wykorzystanie naturalnych walorów krajobrazowych Szczecina poprzez

- przywracanie punktów historycznej infrastruktury wodnej, przystanie żeglarskie, targowiska rybne, nadbrzeżna gastronomia,
- tworzenie tras edukacyjno- turystycznych w zasobach przyrodniczych i kulturowych miasta.

Większość drobnych podmiotów gospodarczych lokuje swoje punkty głównie w częściach miasta już zagospodarowanych, często w kolizji z ich przeznaczeniem lub wbrew zaleceniom ochrony konserwatorskiej obiektów. Dotyczy to zwłaszcza urządzonych terenów zieleni w tym szczególnie kompleksu zespołu tarasowo widokowego na Wałach Chrobrego i obszaru Jasnych Błoni wraz z parkiem im. J. Kasprowicza.

6. Podjęcie na szerszą skalę działalności edukacyjnej i wydawniczej.

6. 1 Działania wykonane

- Aktywny udział rokrocznie (2008 r., 2009 r. i przewidziany w 2010 r.) pracowników Zespołu Miejskiego Konserwatora Zabytków w Europejskich Dniach Dziedzictwa w ramach pomocy organizatorom w organizacji imprezy – wykłady, prelekcje oprowadzanie po zabytkach Szczecina,
- Opracowana została m.in. przez pracowników BMKZ kompleksową informacją o szczecińskich zabytkach, dla specjalistycznego kwartalnika *Renowacje i zabytki* Nr grudniowy, rocznik 2011), który w całości został poświęcony Szczecinowi.

Udział Miejskiego Konserwatora Zabytków oraz Biura Prezydenta Miasta w aktualizacji bazy danych w ramach Stowarzyszenia Europejski Szlak Gotyku Ceglanego, promującego sztukę gotycką Pobrzeża Bałtyku.

Przygotowanie na stronach internetowych MKZ przez pracowników Zespołu Miejskiego Konserwatora Zabytków informacji o przekazywanych dotacjach, sposobie ich pozyskiwania oraz elementarnej wiedzy o zakresie i zasadach renowacji obiektów zabytkowych.

Udział Miejskiego Konserwatora Zabytków w międzynarodowej konferencji w Wurzburgu z prelekcją dotyczącą odbudowy Szczecina

6. 2 Pozostało do wykonania

Konieczność wydawania profesjonalnych i jednocześnie popularyzatorskich opracowań dotyczących dziedzictwa kulturowego miasta w tym wskazane opracowanie np. stałej serii wydawniczej promującej historię i dziedzictwo kulturowe Szczecina a także wydawnictw albumowych, reklamowych, plakatów, gadżetów z wizerunkiem szczecińskich zabytków.

Konieczność zastąpienia słabo czytelnej i słabo dostępnej na stronach internetowych Urzędu Miasta informacji dotyczącej zarówno danych o zasadach ochrony dziedzictwa, jak i danych o samym zasobie kulturowym miasta. Dotyczy to dostępu do informacji o zabytkach wpisanych do rejestru oraz do ewidencji i zasadach działania służby konserwatorskiej.

7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami a także w oparciu o szeroko rozumiany program rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich.

7.1 Działania wykonane

Stosunkowo stabilny, chociaż skromny budżet na ochronę dóbr kultury, pozwolił na znaczne zaawansowanie prac remontowo konserwatorskich głównych obiektów

sakralnych w mieście, pozwalających na zatrudnienie specjalistów oraz wykwalifikowanych pracowników do prowadzenia prac.

W ramach stażu zatrudniani są absolwenci szkół wyższych do pomocy w realizacji zadań bieżących Zespołu Miejskiego Konserwatora Zabytków.

Zwiększono zatrudnienie oraz wyodrębniono ze struktury wydziałowej Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków, usprawniając płynność wykonywania przez pracowników obowiązków zgodnie z ich regulaminowym zakresem.

7. 2 Pozostało do wykonania

Konieczność zwiększenia środków na ochronę dóbr kultury z uwagi na brak możliwości realizowania kompleksowych programów konserwatorskich, które wykazywane były w Lokalnym Programie Rewitalizacji oraz w strategiach Miasta obejmujących m.in. :

- renowację i rekonstrukcję historycznego wystroju wnętrz w tym zabytkowych polichromii znaczących obiektów użyteczności publicznej, oraz przejazdów bramnych zabytkowych kamienic Szczecina,
- rewitalizację obszarów zielonych wpisanych do rejestru zabytków,
- rewitalizację obszarów po przemysłowych Miasta,
- tworzenie szlaków kulturowych, promujących dziedzictwo kulturowe Szczecina
- promocję zabytków sztuki gotyckiej w ramach *Europejskiego Szlaku Gotyku Ceglanego*,
- promocję zabytków w ramach miejskiego szlaku : *Szczecin pieszo*,
- przywracanie punktów historycznej infrastruktury wodnej, przystanie żeglarskie, targowiska rybne, nadbrzeżna gastronomia,
- tworzenie tras edukacyjno- turystycznych w zasobach przyrodniczych i kulturowych Miasta.

Jednym z elementów realizacji programów byłoby także stworzenie możliwości zatrudniania osób promujących dziedzictwo kulturowe a także ściśle współpracujących przy zadaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

Konieczność podjęcia działań dotyczących zwiększenia miejsc pracy związanych z opieką i ochroną nad zabytkami zarówno w strukturach Urzędu Miasta Szczecin jak i poza nim np. w miejskich instytucjach kultury. .

Konieczność podnoszenia kwalifikacji zatrudnionych osób, poprzez umożliwienie udziału w specjalistycznych konferencjach, warsztatach i szkoleniach.

Stworzenie programu szkoleń dla osób bezrobotnych związanych z tradycyjną sztuką budowlaną.

8. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków a także pomoc w przygotowaniu właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy unijnych, ministerialnych i samorządowych.

8. 1 Działania wykonane

Funkcjonuje, w sposób dostępny dla zainteresowanych podmiotów, uchwała o zasadach przyznawania dotacji na prace przy obiektach zabytkowych, jak i zasady jej rozliczania.

We współpracy z Zarządcą terenu i w oparciu o obowiązujące przepisy prawne, zostały opracowane zasady zagospodarowania terenów zabytkowej zieleni na obszarze Jasnych Błoni i Parku Kasprowicza w zakresie lokalizacji tymczasowych punktów handlowych, pozwalające na zachowanie charakteru oraz właściwej ekspozycji tych przestrzeni.

8. 2 Pozostało do wykonania:

- określenie zasad przyznawania nagrody, wyróżnienia przez prezydenta Miasta za właściwą opiekę nad zabytkiem,
- opracowanie zasad przyznawania ulg lub rekompensat dla właścicieli, dzierżawców obiektów zabytkowych, sprzyjających podejmowaniu przez nich działań rewaloryzacyjnych i konserwatorskich,
- popularyzacja funkcji społecznego opiekuna zabytków.

Uzasadnienie

Niniejsza uchwała jest wynikiem realizacji zapisu Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. który w art. 87 zakłada sporządzenie przez prezydenta miasta, na okres 4 lat, gminnego programu opieki nad zabytkami, a następnie po uzyskaniu opinii Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, do przyjęcia go na mocy uchwały przez radę gminy.

Niniejszy Program opieki nad zabytkami dla Gminy Miasto Szczecin uzyskał pozytywną opinię Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w dniu 26 października 2013 roku. Opracowany został w wyniku analizy zasobu kulturowego Miasta Szczecin, z uwzględnieniem jego specyfiki wynikającej m.in. ze zniszczeń wojennych oraz analizy podobnych powstałych opracowań na terenie Polski. Zawiera zbiorcze zestawienie aktów prawnych oraz określa cele i sposoby realizacji opieki nad zabytkami Szczecina.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Miasto Szczecin stanowi drugą edycję programu, przewidzianego na kolejne 4 lata, po wygaśnięciu GPOnZ na lata 2008-2012.